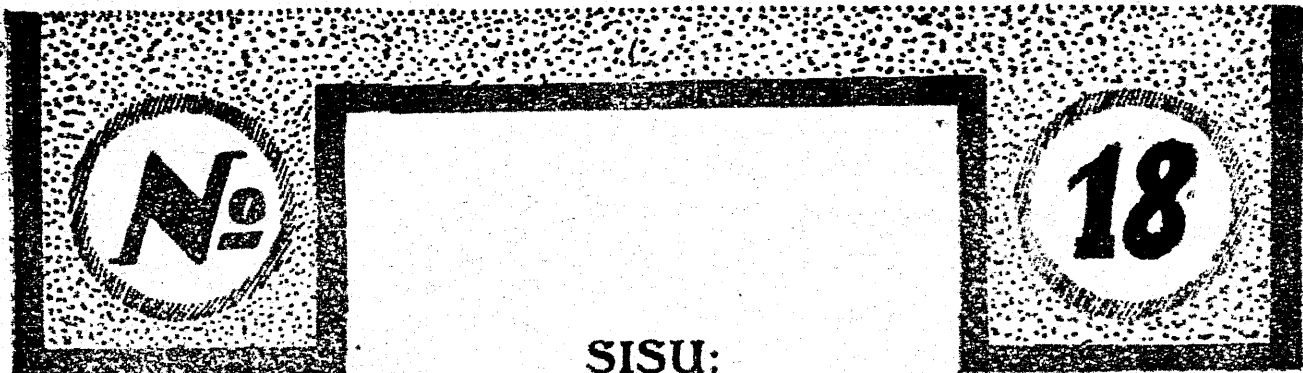

Hind 40 marka

ROMAN

SISU:

Oevre Richter-Frich: Lutsiferi silm.

Rudolf Blaumann: Surma warjus.

Sándor Petöfi: Rahvuslaul.

P. Grünfeldt: Kodumaale.

Michel Corday: Nocturno.

P. Grünfeldt: Häda.

Wilhelm Lobsien: Saäre õpetaja.

Leonardo da Vinci: Aforismid.

TALLINN 1922
KIRJASTYS ÆRENG

Kompvekiwabrik U. Brandmann'i

jõulufink

„Romaani“ lugejatele.

Selle pealkirja all nr. 15 avaldatud anteet on leidnud elawat osavõtmist. Kõikvõttest selgub, et kõige enam poolehoidu fenni avaldatud jutudest on leidnud Saksa kirjaniit Wedwig Courths-Mahleri romaan:

„Laane laul“

„Laane laulu“ nimetajatest said järgmised diguse šokolaadivabrik U. Brandmanni jõulufingi omandamiseks:

- 1) 20 naela šokolaadikomplekt — Berny Keppo, Tallinn, Siini tänaw 2a.
- 2) 15 naela šokolaadikomplekt — Hildegard Neumann, Ratwere, Pikk tän. 27.
- 3) 10 naela šokolaadikomplekt — U. Saage, Tallinn, S. Ameerika tän. 53, lrt. 13.

Kindmõistatus

nr. 18.

Lendasid hane; mees waatas ja ütles: „Tere, tere, sada hane!“ Haneid wastasid: „Meid pole sada; kui wõtta niipalju, kui meid on, ja weel kord niipalju, kui meid on, siis pool sellest, kui palju meid on ning weerand meie arwust ning juure arwad iseenele, siis saab sada täis! — Mitu hane lendas?“

Seletused tulewad saata allolewal blanketil 15. jaanuarini 1923. a. „Romaani“ talitusele (Tallinn, Niguliste tän. 16).

Digete lahenduste saatmisele alustatakse „Romaani“ nr. 3, 1923. a. ning loostakse nende wäkel wälja 3 aastakäiku „Romaani“ 1923.

„Romaani“ talitus, Tallinn,
Niguliste tän. 16.

Kindmõistatuse lahendus

nr. 15.

Naiskerahwas oli wangi ema.

Digeid seletasi jaatid:

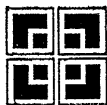
Tallinnast: Erika Nam, Johannes Abramson, Aleksander Abrams, Anton Abramson,

Sydia Adamfeldt, U. Adler, Emma Uffel, Woldemar Wilk, W. Almann, Ulde Ausmann, Anton Annus, Roman Antonow, Selma Andrei, Erika Aromets, Salme Asper, Paul Arosta, Johannes Auer, Carl Weber, Magda

Romaan

Esimene aastakäik

1922

Fr. R. Kreutzwald
nia. EROV ANZIN
Raamatukogu

Tallinnas
Kirjastus „Ureng“

Õmblusmasinaid, kudumise-
masinaid, jalgrattaid, õhu-
kumme ja mantlid, koorelahu-
tajaid ja põllutöomasinaid

ning kõigile tähendatud
majinatele tagavara-
osafid soovitab

Fr. Saar & Sio.

Sänavusel
Tallinna Põllu-
majanduslikel näi-
tusel jäiwad meie õmb-
lusmasinad kõrg. auh.,
suure kuld auraha.

Tallinnas Viruäärava puiest. 27	Tartus Raatuse tän. 2
Rakveres Peeterburi tänaval	Jõhvis Turuplatzil.

J. A. MATSINA, wärwikauplus

Tallinnas, Sauna tänav № 1

Soowitab suuremal ja vähemal arwul:

Aniliin riidewärwe, puuwärwe ja lakke
ning lae ja seinä tapeete suures walikus

J. A. MATSINA, wärwikauplus

Tallinnas, Sauna tänav № 1

Philipp Schaefer

Tallinn,

Harju tän. 21. Tel. 12-12

soowitab:

Täitesulepäid	
Joonestuskaste	
Taskunuge	
Kääre	
Kirjataskuid	
Aktimappe	
Ranitsaid	
Raamaturihmu	
Wärwikaste	} iastele
Wärwipliatsid	
Pildiraame	
Foto-	} Albumid
Postkaardi-	
Luule-	
Amatöör-	
Kirjapaberid	(kastikestes ja blokkides)
Mängukaarte	j. n. e.

Kõnetraat 17-54

**MEESTERAHVA
RÄTSEPAÄRI**

Kõnetraat 17-54

TALLINN
Rataskaevu tän. 14/4

M. ANDREESEN

TALLINN
Rataskaevu tän. 14/4

Teadustan oma austatud tellijatele, et kõik talve hooajaks
tarvilikud riided — umbes 240 mustrit on kohale jõudnud

London!!!

Holland & Sherry

willaseid, puuwilla ja
siidi woodri

riideid

on saadawal rätsepa
tarwete kaupluses

Suur Karja tänav 10
Tallinn

Omanik S. S. ORLOFF

Rätseppmeister
Peeterburist

Max Johanson

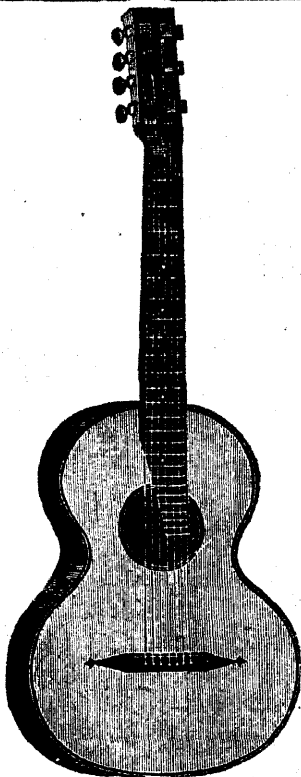
Äri asutatud 1897 a.

Wõtan tellimisi wastu.
Wäljawalik parematest

== Inglise riietest ==
Töö alati kõrges hea-
duses, kõige uuemate
= mudelite järele. =

Tallinn, Lühikejalg 6.

Wäljamaal oma alal akadeemia
lõpetanud ja seal juureloikajana
tegew olnud. Peeterburis laialt
tuntud, kaua aastaid oma äris
töötanud.

Kaubamaja

Esto-Muusika

Tallinn, Lai tän. 34.

" " Kõnetraat 10-24. " "

Noodid ja nende kirjastus. Tiivklaverid, pianinod, muusikariistad ja nende osad.

Ainuesitused Eestis:

C. BECHSTEIN, Berliinis, tiivklaverid ja pianinod. " " " " JUL. HEINR. ZIMMERMANN, Leipzigis, muusikariistad. Ühendud lavateoste kirjastajad (Drei Masken-Verlag), Berliinis, näitelava kirjandus: oper, operefid jne. Koolidele ja seltsidele hinnaalandus.

ROMAAN

Nr 18

Ilmuud igaks 1. ja 15. kuupäevaks.

1922

Fr. B. Krammelti
nr. 227
Kaasotuskoogu

Lutsiferi film.

Norra kirjaniku Deire Richter-Frich'i romaan.

(Lõpp.)

„Brookton on jälle siin“, ütles ta. „Walmistab juurt lahingut. Homme õhtul on kurjategijatel juur ofosolet, ega kõigist katsetest hoolimata ei saa teada, kus see ära peetakse. . . . Brookton olla meeletu ja kavatsevat kahemünnelja tunni jookful kõik põrgumafinad Londonis lahti lasta.“

Fjeld jäi jügarasse mõttesse. Siis läks ta alla feldrisse ja tõi nuuskuri välja. See oli nüüd ju paremas tujus, sest ta oli jänese uisba peaaegu jõudnud ära surmata, mis talle lõbu tegi.

Kui Fjeld üles ateljeesse tuli, seisis Sjabella ta vastas. Neiu oli mustas riides ja väga rahutu.

„Kuule, poisj,“ algas Fjeld karedasti. „Kes see oli, kes siin jüa saatis maja walwama?“

„Ei keegi!“ katjus poisj waletada.

Fjeld pigistas teda käewarrest, nii et poois karjatas.

„See oli siis Brookton“, teletas Fjeld ja pigistas jälle.

„Kah“, kirjendas poisj.

„Nii, hea küll. Ja nüüd räägi edasi, wäike bearmian. „Kus peab Brookton oma koosolekuid?“

„Ei tea! . . . Ni, ai! . . .“

„Homme õhtul olla suur koosolek — kus? — — Koh? Räägi, wõi ma pigistan fu rattamääraks! Said aru? Koh? Kahle-mata on ta sinu isa seal!“

„Kah“, mõiraas poisj. „Kooosolek on neil Kompstradis waffiiteklubi feldris.“

Fjeld lastis poisi lahti.

„Kui sa waletad“, ütles ta, „siis pistame fu rahelisekehi künni, mis feldris seisab. Määksitid sa aga lött, siis saad ühe nael-strlingoi ja sammud järele. Siitaul jääb jüa. Aeldrisse. See daam annab sulle ühe

madratsi ja süüa. Katjud ja aga põgeneda, siis pehed oma musta hinge rohelises seebis.“

Palawasti finnitades, et naela ja jänese aujasti tahab teenida, lastis poijs enda feldrisse tagasi wiia.

„Nii, nüüd teame seda“, ütles Fjeld. „Teie sõber Brookton tahab homme linna peo peale panna. Ja miks?“

36.

Rihwtitatus walgus.

Sjabella Duncan istus tüki aega ja wahtis oma ette. Ta lastis oma elu oma waimu-ilmade eest mööda lehwida. Selles oli olnud palju tööd ja pisut rõõmu.

„Mina ei ole veel iial ühelegi inimejele midagi jutustanud,“ ütles ta. „Ja ei mõista üegi, miks ma nüüd oma elujaladused Teile wälja lobijen — Teile, wõdrate . . . Aga Teis on midagi, mis mind julgustab. Teie olete ainus mees nende hulgas, kellega ma iial olen kokku saanud, kes mulle rahulikult wõib ilma waadaba. Midagi minus ütleb mulle, et Teis peitub see, mis mehe meheks teeb; mehijus ja rüütlikkus.“

Fjeld heitis käega.

„Mu sõber,“ ütles neiu pehmesti, „ma ei taha Teid meelitada. Aga ma tunnen mehi. Moodjad „rüütlikud“ pole palju wäärt. Nad on täis sõnakõlke. Neil on palju ja mitme-kesteid armastusjõnu ja nende kallimeel-ning aujujel pole piiri, kui nad mõne nais-rahwa armastust tahawad wõita. Aga nende tuli on kunstlik, nende rüütlikkus järele tehtud, nende meetodid banaalsed kui rahwalikud neegrikaulud. . . . Ja miks? Koh, sellepärast, et nad hukka on läinud lõbu otsides ja iial ei tunne waba tööd aujat ja wõltsimata terwist. . . . Teie, doktor Fjeld, ei ole pallisaalides veel mitte oma taldu läbi kulutanud. Teie olete

mõnda spordiharu harrastanud. Värske õht ümbritseb Teid. Teie pilgus elab julgus. Teie olete ühfindust tunnud. Olete enamast karastanud hädadohtudes ja kufatuses, olete õppinud inimlike olufordi silmitsema wabalt, ilma ennustusega. Sellepärast ühaldan ma Teid — jah, weel enamgi . . .

Uga tuleme nüüd minu juurde jälle tagasi. Minu lugu on nagu paljudel teistelgi meie ajal. Ma jündisin ühe langetatud trooni jalsal. Minu isa oli kadunud tsaar Nikolai üks lähem juuglastest. Ma kasvasin kõige suuremas külluses ja, tohin ütelda, õnnes. Minu kodu oli eestujulik. Seal tuli sõda, õnnetu, kuritegelik sõda, mis pinna meie jalgade all pani kõikumama . . . Ja ühes temaga revolutsioon . . . Meie põgenesime ühte oma losji. Minu isa oli armastatud — südi teadlane, kes poliitiliga iial polnud tegemist teinud, ja me uskusime kindlasti, et meid rahule jäetakse. Enamlastel hoidusidki eemale. Uga neile järgnesid mehitatud mõrtjukad, kes endid poliitiliste nimedega ehitid. Need häwitasiid maa põhjast lõunani, rõõwisiid riisusiid, tappi. Ja ühel fenal päewal tuli üks niijuqune jalk ka minu isa losji. Olin seekord 14 aastat wana. Uga mul on kõik weel nii selgesti meeles, nagu oleks see alles eile olnud. Ja awas neile ukse, andis neile meini ja süüa . . . Nad narrisiid teda, aga kui ta neile aumääritlikult wastas, tungisiid nad talle kallale ja peksiid teda koledesti. Sellest polnud weel küll. Et teada saada, kus ta oma waranduse warjul hoiab, põletasiid nad ta käsi tuliste tangidega, wedasiid ta wälja aeda, wõtsiid tal riided seljast ja naelutasiid ta puu külge, et siis tema peale õhupüssiga, mis nad leidnud, mäkki lasta. Siis panid nad losji põlema, et sõmjetiwaliitus Moskwas nende kuriteost midagi ei kumleks, ja läksiid edasi . . .

Mina wiibisin seekord losji ligidal ühes wäikeses talumajas, kuhu isa muu jalaja jaatunud. Olin ta ainus laps ja minu ema oli mõne aja eest surnud . . .

Õhtul pugesiid arakstehtud kalumehed mahapõletatud lossi. Mina läksin neile järele ja leidsin oma waeje isa puu küljest juuremest . . . Ma kandsin ta maija ja ta toibus . . .

Sel tunnil sain kalgiks, doktor Fjeld. Oli, nagu oleks sel minutil mu süda tardunud. Mu lapsepõli ja noor iga oli kui kadunud. Olin olnud elaw, rõõmus laps — nüüd ei naernud ma enam. Minu rõõmus meel suri, mu elu ülesanne koondus ainult ühesse puudmisse: Kätte maksta! Kätte maksta!

Ja sest tunnist saadil sain ma targaks ja ettemaatlikuks. Wanade sõprade abil läks mul forda Mustamere äärde pääseda. Seal wõtsime paadi ja üks koduminew Inglise rist-

leja wõttis mind oma laele. Pooleaastase ümberreisimise järele jõudsiime Pariisi, kus mu isal ühes pangas paarjada tuhat franki oli. Seal elasiime kuus aastat. Mina studeerisin wiisikhat. Madam Curie wõttis mu emalikult wastu ja ma olin peagi ta armjam õpilane. Rahelime waastajest sain doktoriks. Mu doktorikiri seletas zodiakalwalgust.

Uga kalbusin ifka ja ifka enam eksperimentaalwiisika poole. Kindel plaan juhtis mu õppimist. On ju tuitaw kõtsiati, et teatud walgustiirtel inimliku kehafude peale juur mõju on. Teie tunneta Finjeni leidust nahahaiguuste parandamise asjus Röntgeni kiirte abil.

Ma tegin enesele nüüd ülesandeks, erandada üht kiirterühma, mis nii intensiivne oleks, et inimliku organismi jaksab tappa. Mõni aasta tagasi leidsin ma k i h w t i t a t u d w a l g u s e. Oma julgete käsete juures sattusin ife kõige juuremasse hädadohtu. Mul polnud abiliist ja ka madam Curie pole mu leidujest aimugi. Widasin jaladuse omale ja loodan, et see ühes minuga sureb. Sest sellest päewast hakates, mil mu kühmitatud walgus kontroleerimatuks wabaks lastakse, on elufardetaw ekada.

Wõin Teile ainult jutustada, et weel walgustiirtel üsna imelik hiilim mõju on. Need on walged werelibleid, leukohtid, mis neid kiiri enestesse wastu wõtamad ja mille bioloogilised juhted jellelabi muutuwad — nende ülesanne, were seijuforda reguleerida, lõpeb aja jookjul ja kehasse teib üheltiig palju punaseid werelibleisiid. See kokkumine jünub äkki ja teatud aja jookjul, itkeme pool minutit päewast kiirte weresse tungimist. Weda paar sekundit nende kiirtega walgustatakse, on päästmatult kadunud — kui ta ei mässiid gummisse wõi teistesse ollustesse, mis kiiri murramad.

Nüüd saate aru minu rõõmust, kui need kiired olin leidnud. Ma konstrueerisin enesele reflektori, mis harilikku elektri kontakti abil tegeusse pannakse. Siis sõitsin Londoni, peitiin enda päewahiltniku silbi taha ja — noh, kõik muu on Teil teada. Ma õtsisin ühendust oma waelnastega, ümutasin nad kindlusse ja — fotografeerisin nad surnuks . . .

„Uga andsite Charles Brooktonile armu?“ ütles Fjeld.

„Jabella tõusis üles.

„Jah“, wastas ta, „seda ma tegin. Ei tea ifegi, miks. Wabest jellepärast, et ta mind armastas . . . Olesin armu heitnud ka wäike Maksi peale, aga tema walmistas oma jaatuse enesele ife . . . Nüüd ei heida ma enam kellegi peale armu. Ra mitte enese peale. Neg on punkti teha“.

„Mis Te jellega tahate ütelda?“

Reiu silmitsees beda selgelt. Tahtis wastata, aga jättis jelle tegemata.

„Oleks mulle midagi juhtunud“, ütles ta pikkhamisi, „kas kannate siis selle eest hoolt, et mu isa ilujasti maetakse? Mitte waeste furnu-
aiale. Ja kas tahate ka minu eest hoolt kan-
da?“

Fjeld kahmas ta käest kinni.

„Mina ei ole veel kunaagi sõpra maha jät-
nud“, ütles ta waikest. „Mäen ma Teid hom-
me?“

„Teie ei näe mind enam iial“.

Uga ta pidi efsima.

37.

Tsellomängija.

Pikkhamisi läks Tomas Fjeld linna tagasi.
Kuuldud juht ei annud talle wahu.

Tal oli, nagu oleks keegi ta wiinud uuele
maale, kus kõik oli peapeale pöördud. Ta nä-
gi ilma, kus walgus oli surmaks, kus päike,
juur, eluandem isand määratu tühjuse kohal
jääs, wiljatuma kõrbe kohal, mis täis walgeid
inimese konte ja hirmitamaid pealuid.

Ta läks ja läks ja seisis wiimaks jälle nagu
lord õõsel maja ees, kus wäike Maks surmud.

Nagu oleks teda mõni wõõras wõim selle
„puufärqi“ juurde kiskunud kelet walget Lon-
doni. Ja emme kui ta ise aimas, mis tegi, oli
ta wanawoelise puuhaamri, mis kella asemel
seisis, kätte wõtnud.

Kohe selle järele ilmus üks wana pea ufje
kõrwale.

„Kes seal on?“ kõis karune hääl.

„Arst, kes hiljuti siin käis, kui wäike Maks
juri. Soowiksin rääkida herra Charles Brook-
toniga...“

„Kas olete ka kindel, et tema Teiega soo-
wib rääkida?“ küsis ufjehoidja ju pisut lah-
kemini. „Uga wõite ju katsuda. Arwan, et ta
kodus on“.

Haruldases majas oli näha weel nii mõn-
dagi endise ilu jälae, aga ta oli juba laqune-
mas. Ustmed ragisefid jaha iall ja Fjeldil oli
wahetewahel, nagu oleks müürideftki waike
õigamine läbi käinud. Trepil põles paar wi-
letjat lahtist gaasituld; need wabifefid, nagu
oleksid nad tormi käes. Ja tuul puhus igalt
poolt fiske.

Äkki jäi Fjeld seisma. Ta kuulis kaugeft
hääli — need kõlased kui hõrdad kaebed inimese
kõrist. Nad kaswafid, tõusid, paisufid ja waju-
fid, nagu fisa waeje piinatud inimese kõrist.

Müüd tundis ta nad ära: keegi improwi-
seeris kusaail tsello.

Fjeld jälgis toone, ja kui ta ufje ees sei-
sis, kust nad tulid, siis oli tal, nagu oleks tal
hale meel ühes kunstnikuga, kes siin üffinduses
istus ja oma toreda mänguriistaga oma mu-
rest rääkis. Tõepoolest — see oli meeleheitliku

mehe walutifa, see oli meelheitwa inimese-
hinge wiinne palwe iluduse, selguse ja igatsufe
poole, mis toonidest kantakse ja mis sünnib
wariwewa piiri peal olewiku ja minewiku wa-
hel.

Ah, kui wilets, alatu ja wäike on ometi
kõik fiidame kõrwal, mis täis tundeid ja kunst-
tife andum. Inimene, waene, armastufest ma-
hajäetud, istub seal ja meelitab oma mängu-
riistast wälja kõige fägawama walu toonid,
mis inimest sunniwad filmi üles tõstma kau-
gete maailmade poole, mille wabifewad eetri-
lained nii kergefti allurna peawad elu wasti-
tule auruhaamrile.

Kõrwaga kattes üks keel. See kõlas kui
lapse karjatus.

Ja kõik jäi selle järele nii imewaikest.
Mehe meeleft, kes poolpimedas kofas kuulas,
oli, nagu oleks wiimsed surewad toonid wälja
pugenud wana maja pragudeft, nuttes kui lap-
jed.

Ta kummardas ufje juurde ja luges selle
peale pandud kaardilt:

Charles Brookton.

Fjeld seisis weel pisut aega, siis koputas
ta. Kuid wastust ei tulnud.

Müüd awas ta ufje. Eftotja ei näinud ta
wiletsas walguses midagi. Minult toa üldjoa-
ni nägi ta; selles seifid pehmed diivanid ja
hommikumaaifised padjad nagu mõne daami
toas.

Wiimaks nägi ta Brooktoni. Tsello oli
põrandal, tselloomängija ise istus kirjutusklaa-
eas, pea käte wahel, ja Fjeld märkas, et ta ter-
we keha nuufsumifest wariwes.

Müüd tõstis Brookton oma näo äkki tema
poole. Mees oli kahmatu ja ta pea paistis fil-
ma furnupeatluga. Uga filmad elafid. Põle-
fid nagu kullifed fõed, kuma nad jämel seifwat
meest filmitufefid.

Siis tõusis ta ühe nõkfuga üles.

„Mis Te tahate?“ küendas ta kui meeletu.
„Minule pole arsti maja“.

„Teie olete haige“, ütles Fjeld rahulikult,
„enam kui aimate“.

Brookton näis wõitlewat, et jälle rahuli-
kumaks jääda.

„Kardetaw on pead löwi kõugade wahete
pista“, ütles ta ja katsus toorelt waerda.

„Mina Teid enam ei karda, Charles Brook-
ton. Teie olete otfale lähenemas ja Teie sure-
mata hing teeb Teile palju muret. Teie hello
teatas seda mulle. Ma kuulsin, kui mängifite.
See ei olnud ei Schubert ega Chopin. See oli
Teie hinge awaldus. Nimegame seda Brooktoni
kadunud õnnets...“

„Bilkate Teie mind?“

Fjeld astus ta juurde.

Brookton kohkus.

"Mulle pole pihtiija vaja!"

"Seft et Teie Sjabelat armastajite", jatkas Sjeld halastamata. "Seda jutustas mulle Teie tšello".

"Teie teate palju", oigas Brookton. "Teadsite ahati enam kui vaja. Kuid warsti panakke Teile pitjat juule. Mis Te stia dieti tulite?"

"Teid hoiatama".

Brookton maeris põlglikult.

"Delle eest?"

"Teie enese eest. Teie olete meeleteitmijel. Olete walmis lollust tegema. Oskite tšellole uus teel ja mängige oma nure südamest wälja".

Brookton kummardas, wõttis pörandalt tšello ja löi selle kõigest jõust wastu kappi. Digamine käis ilusast mänguriistast läbi, kuna pilpad igale poole laiali lendasid.

"Mina tunnen oma teed", ksjendas ta.

"See on surma tee... Aga mõtelge minu sõnade peale. Teie oleksite parema jaatuse wäärne. Teie hinges peitub seemneiw, mis, kui ta õigele pimale kukub, taewani sirguks. Oskate hästi!"

Doktor Sjeld lahkus.

Ja tal oli, nagu effiks jlgawad tšellotowid weel ikka õudses majas ümber ja täidaksid jeda oma waluga.

38.

Roosolek pokijate klubis.

Charles Brookton oli oma kõne lõpetanud. Teised kõnet ei pidanud, waid rääkisid ainult ärewalt wastastikku. Ulekaal oli ta kunstil, kuulajate filma werd tilgutada. Ta kiristas hambaid, juitsetas, urises — nagu see rahwa-koosolekul wiisiks.

Suurem oja kähjtamaid kõnemehi, kes rahwale kõnelewad, on ju head näitlejad. Nad seawad oma kõne oma publikumi wastuwõtte-wärwide järele. Nad ei kõnele mõistujele, nad kõnelewad instinktidele. Wõnikford paisub nende oma karjumine kuni ekstaasini, ja ekstaas ajab nad hulluks. Nii paistab — seft eimejelasji kõnemees oskab ennast ikka oma sõnade iaha ajetada ja kuulajaid oma ohjelt juhida kui marionette. Ta teeb filmakirjaks, näitujeks, nagu wihtaks ta kapitaali leekiwalt. Seda tal ei ole, aga salamahiti igatseb ta jeda ja peab sellest lugu; ta kõneleb jõllisilmil, et werewalamist wihtab, aga kihutab teisi wägimallategudele, mis tema aruist wõimule pääjemijeks tarwilikud olla.

Rahwakõnemehed on harilikult õige ojawad poisid, on sõnatehnikud, ja warijewad tegude, rõõwimise, tapmise ja were peale mõtel-des. Nagu enamjagu poliitikamehi teewad

nad parem ühe asja heaks tööd, kui et ihe selle täide jaadamad. Mis poakski näitujeks üks punaje ninaga karškujele poliitikus peale hakka-ma, kui alkoholi keeluseadus läbi lähaks? Kas peab ta leppima kohwiga ja limonaadiga?

Me elame õige keerulises maailmas. Kuid Charles Brookton ei paistnud jeda uskumat. Surmutahwatult ja higist nõwetawalt seisis ta ja kuulab tormilist kiidukära, mis talle wastu kajas. Tema ei mänginud kommetit. Ta filmist kiirgas miha ja ta ninalestad kõwerdujtid kui Sioug indiaanlase ninalestad, kui nad werd muujutawad.

Mis oli ta kitelnud? Need olid olnud lah-tijed, sõdemeta sõnad, mis aga kõik jellega lõp-pesid: meie algame, laseme punaje hirmuwa-litjuse loerad ning hundid lahti, ei taha enam waitjelt rõõwida ning riijuda, me tahame werd näha! . . .

Ja need paarjada meest, kes seal kõnetooli ees istujid, olid kõik werepojad ja werekoerad.

Need olid mehed, kelle toorus, metjikus ja koledus juba proowitud. Kõigist ihmajagudest olid nad tulnud, põhjast lagedale wijatud re-wolutjioonidest, mäsjudest, rõõmfäikudest — nende neljakandilistes härjapeades polnud teooriaid, seal oli ainult raasufesi noa, re-wolwri, tule ja kirwe õpetujest.

Nüüd oli pind ette walmistatud, loheham-bad maha filwratud. Tarwis oli neile ainult weel kätte juhutada õudusteed, mida nad pi-did tarwitama.

"Selfimehed," algas Brookton uuesti.

Kuid kungemale ta ei jõudnud.

Seft wäljas kulisji wahel nägi ta üht kuju, kes terve õõ ta filmad õuduses, hirmus, ahas-tujes ja igatjuses lahti oli hoidnud. . .

Ta ei wõinud effida, see oli Sjabella Dun-can oma gummimantlis. Ta oli kamera ja-lale ajetaniud ja käes oli tal suur reflektor hiil-gawa filmaga.

"Tagane minuist, jaatan!" ümises kõneleja ja kobas oma pead.

Koosolijad jäid wahunuks. Mis tont tal wiga oli? Nägi ta tont?

Aga Brookton ei lausunud enam sõnagi. Karjatades pöbras ta lawa poole ja langeš jeal Jim Fraseri käte wahele. Suur mulatt wõttis ta kui lapse, wiis kõrwalruumi ja pani lauale.

"Me oleme ära antud," ümises ta.

Seal langes ta pill kulisjide wahel seis-wale kujule. Ja ta nägu läks ehmatuse pä-rast rohelijsks. Sjabella Duncan oli gummi-mütji filmapilguts peast ära wõtnud ja ette astunud.

Nüüd jai ta Brooktoni äkilijest minestujest aru.

„See neetud naine,“ hüüdis ta ja võttis noa. „Nüüd ei pea ta enam pääjema!“

Uga sõnad jurid tal juhu. Sest koosolijate peale woolas juure reflektori jeeft paks punakas udu. Just nagu määratu madu, kes laisalt liikudes pingiridade wahel lookleb. Ja madu wahetas wärwi ning jäguēs. Muutus jabadoks rohelisteks rästiuteks, kes teeli justistades kõwerdusid ja looklejid. Ja äkitselt muutus weel kord walguje iseloom, ja terwet jaali laisjutas filmapilt ainus, määratu, leekiw, opaliseeriw tullilaine, mis igasje murka tungis.

Siis kajas lühite pauk, walguis kustus, ja jaal oli nagu emegi.

Ja Jabella Duncan astus lawale, nagu pühapaiste ümbritsejid ta kõrgēt diaanaakuju woogawad linalakkujuksed.

„Teie ju tunnete mind!“ hüüdis ta. „Olen Teie „seltsimees“ Duncan — päewapiltnik. Tegin teie koosolekust praegu päewapildi. See läks hästi forda. Ja tabas teid teie alatusje hinge. Ah, teie ei tunne mind ju weel selgesti. Olete unustanud jelle wäitje tütarlapse, kes teie werisite kiliinte wahelt pääjes, millega teie lõhki rebisite minu ija — juurwüstri. — Paljud teie hulgas mäletawad jeda. Ma näen siin Kornitskit ja seal on ka Zimmermann. Uga Zoonas Lewin rändab põrgutules, nuga jehja jees — jee oli minu nuga, seltsimehed! Nüüd on kord teie käēs. Minu walgustiired tõttawad juba ja imewad teie jüdamewerd. Teie peate jurema — kõik — peate tarduma oma patus, neetud usjijugu, peate alla ronima igawesjesje piina, minu kihwtijed usjitiired kehās. Kas te ei tunne, et nad juba teie jüdamejuuri raputawad? Kätematamine on teie kannul, roomate nüüd koju oma hiireaukudesje ja karmake! . . .“

Mehed wahitiid üksteijele näkku. Nende näod olid ijeäralise wostworikarwa tooni omanud. Hirm tarretas nad ja rõõwis neilt kõik tahtejõu. Kas oli sel neiuil õigus — kas jurid nad tõesti?

Äkitselt kargas üks tume kogu lawale, kus muidu ainult poksijad üksteije nägu weristasid. Mulati filmad olid werekarwa ja walge wahit sejis ta punnišhuultel.

Jabella nägi teda, aga ei taganenud.

„Koor,“ ütles ta rahulikult, „poe oma putkasje.“

Seal kajas lawa tagant kära. Paar uksewahiti lendasid sisse, nagu oleks neid määratu käsi jita ruumi wirutanud. Sähemal filmapilgul jooksid doktor Sjeld uksest sisse.

Jabella pööris naeratades tema poole.

Kuid samal filmapilgul pistis juur Jim Frajer wandesõnu pomijedes oma noa noore neiu rinda.

39.

Wõitlus.

Ei leidu palju neid, kes jutustada wõitjid ijeäralikust wõitlusest, mis jel õhtul Hamsteadis pokijateklubis toime pandi, kui Charles Brookton minestusse langes.

Ei iial ole nähtud nii wihaft wõitlust kabe wihaše mehe wahel, kes ei wõitle raha pärast ja jellepärast, et meistri nime jaada, waid wõitlewad elu pärast. Ja muud sõjariista neil ei olnud kui ainult rusikad, kopsud ja lihahjed.

Ei olnud jee korrapärane wõitlus Greeka-Rooma maadlusjeaduste põhjal, ja nad ei poksinud ka mitte wiimaste olümpiamängul maksimate määruste põhjal. Ja ometi ei olnud nad oma alal wõhitud. Nad tundsid maadlemise ja poksimise tehnikat. Uga nüüd ei maksnud mingijugune kõrwalehoidmine. Seda oli kohe näha. Siin oli wõimalik ainult üks lõpp — nõrgema jurm.

Nad sejisid wastamisi, jehjad küürus, rusikad walmis, kuna üks noor neiu, kel jurm rinnas, tardunud pilgul koledat wõitlust pealt waatas, mis ta kahanewast teadmujeft mööda libijēs.

Ja ometi kestis wõitlus ainult mõned minutid. Uga ta peeti niijuguses tempos, nii hingetus, krampilus jahis, et waatajatel all jaalis filmad wälja wenisid ja käsiwarred halwusid, mis nad walehejegamijeks instiitumjelt üles tõstnud.

Keeigi ei tunnud doktor Jonas Sjeldi, aga nad kõik olid juure Jim Frajeri kehajõudu alati näinud wõitu jaawat iga kõwa mehe üle Euroopa mannermaal. Eganowitš, Hackenschmidt, Durich, Uberg ja Jens Petersen — nad kõik olid pidanud alla jääma jellele uuele fänoomenile Galvestonist. Oli tõesti imelik näha, teda ta tugewusega, laia härjakaelaga, määratu rinnakastiga ja pikkade gorilla käsiwartega. Tore inimelajas oli ta, jurnukslööja turadi armust. Ta naeratas ja näitas oma kullaga täidetud hambaid, kui löi — aga jee naeratus oli tige, wastif.

Ja tema wastas walge mees — mitte nii juur, aga waba, tugewa kaelaga ja määratu kindlusega, ja tugewusega hoidmijēs.

Nii kestis wõitlus wahesajaka, hingamijeta. Kehad koondusid, kuna rusikahoobid langesid — pähe, rinnale, kõhule. Kumbki ei hoolinud neist. Nad maadlesid ja ahkijid, kuna kõik jaalisohijad neid põnewusega jälgijid.

Ja Jabella Duncan, kelle ilus kahwatanud pea kulissti najal nõjatas, filmatjēs wõitlust kardunud filmil. Swen, kes ka pilku juba halkas warjutama, peatus oma häwitushõõda. Wikatimeēs oli wõikati käest pannud ja ootas kannatlikult aut õhwrut. Ja niitijiti kui mõ-

lemad ruffikangelased pörandal mäherdasid mõi üksteise kõrvalt tinni tahmata püüdsid, oli nagu kuulda tema mitati tumedat tärinat.

Keegi koosolijatest ei tärinud juure Jimi eest. Nad tundsid teda ja teadsid, et maailmas maewalt inimest leidus, kes temale oleis mõinud wastata oma tooruse, jõu ja toleduse poolest. Müll ta selle mõdra hiiglaste warsti külmaks tegi!

Uga tuma minutid kadusid, hakkas nende usaldus juba piiput wankuma. Seft see walgetwerd kultuurinimene oli oma töu terwe mõdukata rahu maha puistanud. Ta filmad olid nagu tats tuletera ja ta otsestijel seists sügaw korts kui werine arm. Ja kurrategijad jaalis tundsid wailhet õudu, kui nägid, et ta filmist weri tilkus.

Misjagune furat oli jia lahti lastud?

Suur Jim ei naeratanud enam. Ta juu oli wastase ojava hoobi läbi werijeks massiks muutunud, ta pahem käsiwars walutas, seft wastane oli jelle tal jehataha painutanud, ja äge walu pahemas küljes teawas, et tal paar kühjelonti oli murdunud.

Korrga mõirgas Jim Frazer nagu haawatud elajas. Ta gorillakäed tegid enestele wastupanemata jõuga teed Sjeldi kaela poole, ja kileinimliku waewaga läts tal kagistuskahtamine lorida.

Wimaks — kōif tõmbasid sügawasti hinge —

Sjeldi nägu muutus sinakaks, tuma ta wastase toledat pigistust katjus tõmbalwada. Kas oli tema elul nüüd ots?

Seal wistas ta enda täiest jõust tahapooles. Mulatt weeres temast üle, lastis aga kõrft filmapilgu lahti. Ohu ahmates, mäherdas norralane wastase enestel lahti ja lähemal filmapilgul olid mõlemad jälle jalul. Mulatt katjutas oma kaju, tormas jälle Sjeldi kallale, aga et ta uus katje luhta läks, siis kathtis ta Sjeldi kõrft oma weriate hammaskega tinni napsata. Müüd tunnawdas Sjeld, kahmas mulati keha ümber tinni, tõstis raste keha üles ja paiskas ta ümber pöördes kaugele enestest ära. Nagu ümberkäimast wiikasinast puhutud, tuikus mulatt, sukks paljatades üle lawaääre kuulajateruumi ja löi oma tagapea wastu esimest toolirida.

Ta katjus üles tõusta, aga weri jooftis tal ninast ja kõrwest, ja elajaliku katjatusega sukks ta pörandale. Ta hiiglaste kähkled näisid tõdemenemat. Ta nagu läts kollaseks ja ta werine juu läts lahti.

Sjeld oli näitelawa äärelle astunud. Ta peea oli puurjunud ja weri wirises tal kaelast, aga ta filmad olid jälle rahulikud ja terawad. Ta nägi kōhe, t Jim Frazeril enam midagi ütelda ei olnud.

Siis pööras ta ümber, astus reflektori juurde ja wistas jelle kulisstide wahele, kus ta jema wastu puruks pöras. Oli, nagu oleks midagi elujat hukkunud. Ja wäsinud mees nägi imutuist, mida ta iial ei unustanud: Seal sees poolpimedas siwas äkki üts film, raste, tuhm film, pümmwalgete äärtega, millele nagu jõba peale kaswas ja mille üme jarnane oli põlismetja mao jhama ilmele, kes palju metjaboomi jõdnud ja nüüd tahab magama uinuda.

„Lutiferi film“, ümises Sjeld. Ja waatas koosolijate poole. Keegi ei rääkinud. Oli, nagu hiiliks igast nurgast õudne, tume, halwaw lohtuwus ja sofistats jusiskades:

„Homme pead ja jurema!“

Müüd mõttis Sjeld Sjabella Duncani jülle ja lahkus ruttu.

Keegi ei hoidnud teda tagasi.

40.

Ruga rinnas.

Ralph Burns istus Sjabella Duncani ateljees ja oli enesele juba tomat lorida piibu täis woppinud. Talle oli täst anuud, wäilest nuuskurit wabastama. Seda oli ta teinud ja poisi minema jaatnud, kes heameelega minna ei tahtnudki.

Müüd istus ta ja sügas oma puujalga. See oli tal harjunud wirjits, kui asjad tema aruist kirjuts tippusid minema. Asi ei meeldinud talle. Doktor Sjeld oli talle Hampsteadi koosoleust jutustanud ja see ei meeldinud talle, et ta jealt pidi ära jääma. Ka jurnu, kelle ta juure wraikimiswaha abil kabelesse wiia lastitud, ei rahuldanud teda.

Oli olnud raste arsti leida, kes usutawa jummatunnistuse oleks andnud, aga wiimaks oli see tal lorida läinud. Mis teda aga tõige enam piinas, oli jurnu wälinus. Warin täis katst läbi, kui kurbmängu peale mõttes, mis nende piimate taga pidi seisma. Ja Ralph Burns teadis, kes ta oli. Seft ta oli jurnu kaelast leidnud medakõrri, milles iluja naife pilt peitus. „Minu armas kadunud abikaasa, kuuwärstinna Maria“ seists jelle all.

Burns oli oma paberid jorinud ja fätte leidnud, kes juuwärstinna Maria mees olnud. Ja siis aimas ta ka, et see mees Wenemaal lorida kommunistide ohwriks oli langenud. Seda oli palju aega tagasi ja Wenemaa oli wahetajal jelle luupainaja juba ammu oma turjalt maha raputanud. Troski ja Lenin olid ju ammu unustatud uute meeste ja uute jüsteemide kõrwal; aga Romanowite aeg oli mõdda ja ütski neist ei tohtinud oma jalga enam Wenemaa pinnale tõsta.

Roh, Burns ei mõtelnud juft mitte nende

asjade üle järele. Tema mõtles järele, kui ka-
julik see inimesele on, kui tal mina, filmad ja
kõrvad kehvad on. Tema ise oli ju jant.
Dmetri ei olnud ta anarhistide peale jellepärast
pahane, et need ta waejeomats moonutanud.

Kolmanda piibu juures tulid talle uued
mõtted. Sjabella Duncan, kelle korteris ta
praegu wiibis, oli selle mehe tütar, kelle ta
nüüd kabeleliste jaanud. Ja ta oli niisuguste
meeste jelsikline, nagu Charles Woolton ja
wäike Maks. Ujamärk, ja wäga iseäralik!
Neil päewil hindis tõesti imelisi asju. Oli
waja tugewaid päid, kes niisuguseid udupilta
ostasid lahendada.

Burnsi mõtteid effitati äkki. Wäljas pea-
tus üks auto. See hulguis kuni udustreem, ja
tal oli, nagu ei oleks jee hääl tähendanud mi-
dagi head. Ruttu kargas ta üles ja kahmas
rewolwori kätte.

Keegi tuli trepist üles ja kandis üht naiste-
rahwast püles. Burns ei tundnud teda esiotja
ära. Sest mehe nägu oli puruks löödud ja
werine; juulhed kleepijid tal wjhaesijel, ta ael
oli sinine ja kätti kärinatud just kui tiigri-
küüntest. Riiekest oli tal weel ainult räbalad
järel.

„Sooja wett — ruttu!“ wigas tulija.

„Näal oli selge. Ja selle o'eks Burns tu-
handete hulgaft ära tumud. Ta pani rewolw-
ri kaskusse tagasi.

„Ülled ja haawatud?“ küsis ta.

„Mitte minust ei ole juttu, waid Sjabella
Duncanist“, wastas Sjeld tõrjumalt.

Burns heitis kiire pilgu neiuale, kelle Sjeld
wäga eilawaatlikult jehwale ajetas. Ja nägi
kohudes, et neiu rinnas lai woapea peitus.
Neiu filmad olid kinni, aga ta juu ümber seisis
rahulik, õnnelik waeratus.

Ta wuitas kõõki, süttas gaasileegi põlema
ja pani wee kullaga tulele.

Kui ta jälle tuppa astus, oli Sjeld katti-
sed riided maha ajanud, seisis wõõni paljalt
ja ohtis midagi oma käsilorijst. Ta oli haawad
jwanimitas puhtaks pejenud ja nägi nüüd jälle
inimese moodi wälja, olgugi, et ta teha palju
pigistustsjälgi ja wuhte ilmutas.

„Keeda instrumendid wälja“, ütles, „ja
aita mind eestrinarkoosi juures. Peame toime-
tama, kuidas oskame. Minutitki ei wõi ka-
tada.“

Uga Ralph Burns'i auks wõib ütelda, et
tema pikaldane ei olnud.

Sjeld wõttis käärid ja löikas Sjabella klei-
di lahti. Uga rjegi teadwusetuses näis ta meit-
silit loomus instinktiwõselt iga paljastuse was-
tu protesteeriwat.

Dr. Sjeld wiiwitas filmapilgu, siis eemas-
das ta ruttu neiu käd ja löikas kleiti Jim
Fraseri noa ümberb edasi.

„Ta sureb, kui ma noa wälja lömban“, jo-
jistas ta.

Kui Burns tuppa astus, kahwatas ta. Sest
imeilujate marmoralgete rindade wahel is-
tus mulati nuga mitme kolli jlgawuses.

„Et nii ilus neiu peab surema“, jostistas ta.

Sjeld ei wakarunud, waid ulatas talle eetri.

„Kui ta ärtab, siis tead, mis sul teha on“,
ütles ta.

Sis wõttis ta instrumenditasku ja pani
kõik kääpärast. Ka werespoonte klambrid. Siis
kummardas ta ja lömbas noa surewa neiu
rinnast wälja.

41.

Walgusallikas.

„Si lähe,“ ütles Sjeld wäsinult, pani töö-
riistad kääst ja kättis teadwusetu teha kinni.
„Nuga oli õig lai. On kopu laialt rikkunud.“

Juba enam kui tund waga katus ta läbi
löigatud orgaane kofku lappida — ta oli neiu
rinnastwõi awanud ja kättijed werespooned kin-
ni õmmelnud. Oma rõõmuks oli ta märganud,
et nuga siidant ei olnud puutumud. Gaaw oli
waenalt fingimata jurnman, aga werespoetus
oli ni juur, et neiu päästnise lootus õige wäi-
te oli.

Kuid raske ei olnud Sjabella Duncani
meelämärkusele äratada.

„Määsjugune imetaolik konstitulljioon“, jo-
jistas Sjeld sõbrale. „Kui oleks olnud nuga
ainult pool kolli kitsam ja käsi, mis hooibi löi,
nõrgem, me oleksime ta elu wõinud alles hoida.
Alma aten, et enam wärsket õhku tuppa tuleks.“

„Kelle nuga jee oli? küsis Burns ja lüktas
werise noa salaja eemale.

„Jim Fraseri nuga.“

„Maadleja?“

„Maadleja!“

„Jah.“

„Soowaksin, et ta poodaks.“

„Pole enam waja.“

„Miks?“

„On juunud. Kandisin jelle eest hoolt.“

Burns siinimises sõbra tujaselt.

„Olen peaaegu kade sinu bewete käte ja jal-
gade peale, mida mul ei ole“, ütles ta.

Sjeld tehitas õlgu. Ta haktas oma katti-
seid riideid jälle selga ajama.

Nüüd awas Sjabella filmad. Need olid
jelged ja tedwad.

„Olin ma Wenemaal?“ jostistas ta. „Nat-
jutajin tja jelsis wõhulagenditkul, ja siis tulid
huidid...“

Ta peatas... ja ohtis filmadega Sjeldi.

„See oli wististi ainult unenägu“, jactas
ta nõrgemini. „Nüüd tuleb mulle kõik meel-
de... juur meeger... nuga... mõitlus. Mina
pean siis surema?“

Ta pilgus ei olnud kartust.

„Meie peame surma vastu mõtlema, nii-palju kui jalkame“, vastas Sjeld. „See on ehest, kas ellu jääte, Teie kahetst ja jüdidustest. Teie peate kõik oma jõu kogu võtma“.

Neiu lamas vaikelt ja mõtles järele.

„Kus ma olen?“ ütles ta viimaks.

„Teie oma korteris“.

Neiu raputas rahulolles pead.

„Ei tea, mispärast ma peaksin elu eest mõtlema“, ütles ta talle. „Mu isa on surunud, ma olen tema eest kätte maasunud...“

Ta filmas kätteid äkki tagedaks.

„Nad kõi seisavad minu platsel. Kammavad surma joortes. Käivad ringi jalatartuajega; nende liigutus on halvatu, nende jalad rasked kui kina ja nende silmad läigivad kui marmor... Marsti viitib kõik see kommunistide-логу pörgus“.

Ta katjas naerda, kuid jesi sai ainult nõrt ohkamine. Siis vaatas ta oma ümber.

„Kus on reflektor?“ küsis ta kartlikult.

„Lõin ta kätti“, vastas Sjeld.

Neiu noogutas pead.

„Oleksin ta ise ka ära hävitanud“, ütles ta. „See oli minu elutöö ja võidurõõm. Aga mina ei töötanud suure teaduse tarvis, ei seikle tarvis, et inimesed mõitfid tungida igavesse teaduse pühale pinnale. Mul oiid pühajeta motiivid ja jellapärast pole ma väärt teaduseteemplitis ksidma... Ja kui ma lahtun, siis põletage ära kõik mu kirjad ja kõik mu eritööriistad mu laboratooriumis. Ei ole vaja minu kihvitatud valgustiiri välja lasta maailma. Kõrd tuleb küll aeg, mil mõni teine neile jälle elu annab. Lord Ramjay oli jün sel teel, Barthelot aimas neid, Birkeland näitas teooriatele ja Svante Arrhenius oli neile waderiks. Aga kardetak on nende lastega mängida. Mina pidin mitu korda neile alla jääma ja kardan, et nende uus leidus nii mõnelegi suurele, targale mehele surma võib tuua.“

„Teie ei tohi nii palju rääkida, armas preili“, ütles Sjeld. „Mina olen nüüd Teie arst ja kõik on ehest, et rahulik olete ja jõudu kogute oma haava viimiseks arstiinjeks...“

„Teie ei peta mind, doktor Sjeld. Olen jurma sõber ja ta jostitas mulle kõrwa, et ma marsti talle teadmatuse järgnen. Ja ma järgnen heameelega... Minult üks asi kurrastab mind. Ja nimelt, et ma Teid enam tänada ei saa jelle eest, mis minu heaks olete teinud. Oleksin ma elama jäänud, ma oleksin Teile kõik ohverdanud — oma elu, omad teadmitjed, oma teaduse.“

Ta pill muutus äkki joojaks ja õrnaks.

„Ja jün, surma lähel, tohin Teile küll ka ütelda, et minus äratajite mõtte maie müsteeriumi peale, mis maest ja naist ühendab kofkuldõlas, imestuses ja — armastuses. Teie olite „mees“ minu elus, mis armastuseta, piduta, rõõmuta ja eroolitata. Minult käis viha ja rättemakju! Kas lubate mõnitord mõtelda minu peale, ühe päewapiltniku ja mõrtjuka peale...?“

Sjeld wajas jõhwa ette põlwili ja ta silmad olid pehmed ja selged kui lapjel.

„Mina ei unusta Teid iialgi“, ütles ta. „Aga ärge rääkige jurmaist, rääkige elust. Teie olete kõige kõwem ja uhtem naine, teda ma annan. Teie olete imeilus walguis minu eluuel.“

„Kihwitatud walguis“, jostitas neiu.

„Ei“, vastas Sjeld, „walguis, mis Teie filmist jwab, on aeguise jaanud suurest, igavesest walguisallitast. Teie jalgajite kõik ära, et jadamis wahu teida, ei astunad kofkulepete tagateedele, waid pühendajite oma elu, hinga ja wõra suurele paganlikele, ürginimilikule kättemakjule. Ja jellepärast ohwerdajite kõik — igawuse armastuse järele, tungi kõige järele, mis elule ta wiletja pidulikkuse annab... Aga nüüd, mil kättemaks taja, ootab Teid elu...“

Neiu raputas pead ja piirad tulid talle filma.

„Mina annan oma karistuse“, ütles ta tõijelt. „Kõik muu oleks kollus. Ma järgnen oma waeetele walguiskirtle igawesse walgusmerde...“

Sjeldiga pigistas filmad finni ja ta naole lagunes lõpmata wäsimus, õnnelik wahu...

42.

Waimuõõ.

Mis tol kewadõõl Londonis sündis, ei selgu iialgi. On olemas ainult üks inimene, kes asjasse arwas selgust muretjeda. Aga see ei räägi iial enam kui tahab. Ja selles asjas tahab ta waitida.

Wjakirjaniku seisukohalt waadates oli asi nõnda!

Kaks joobnut tulid klubist Hyde Parki. Taewas oli selge, aga ilin pime. Nad rääkijid wõga waljusti, naerjid ja tülitjefid ja hakkasid lõpuks isegi kallama. Neile lähenes inuawalt ja nõudis, et nad wait olekfid. Leffis jõnawabetus, mis lõppes nende kinniwõstmitjega. Teadusemees mõttis mõlemad taja, kuid lastis nad pargi ääres jälle lahti — ehmatuse pärast.

Sest seal istus ühel pingul mees ja hül-
gas, nagu oleks ta moosvoriga määritud või
pöleks väärilis, ja roheladkollased väikesed tu-
lekeelid limpasid ta keha nagu pörguleegid.

Mõlemad herrad, keda ta poliitiseisje wiis,
olid samuti kohkunud, kuid toibusid warsti
siimesest ehmatusest. Kõik on ju seletatav ja
linnaraht kui ka teised tahtsid seda nähtust
lähemalt waadata. See ei kestnud kaua. Sest
kohe selgus, et mees — surunud oli.

Politseinik teatas asjaloo oma jaostonna
wahurile. See oli parajasti teate saanud,
et Fleet Streetil ühte pankra fiske murtud.
Wargad olid müüri ära lõhkunud ja kassa
kätte saanud. Aga nad ei olnud oma ära
kaua naitsenud. Kui waht oma harilikku
ringkäiku tegi, nägi ta oma laterna kahwa-
tul walguljel midagi, mis teda jahmatas.

Wanga wõlvialuses ühes toas istusid kaks
meest — rahakast ees. Selles oli hull raha-
paberid seamani. Kui raha pärast üle loeti,
leiti sealt 100.000 naela. Warad aga wahti-
sid torretult kapitalile. Ja hiilgasid kui jaa-
nuksid.

Rotern kuffus wahi käest ja ta tõstis kisa.
Milleks aga õiget põhjust polnud. Kuna war-
gad ei liigutanud ja kassa ise ära minna ei
wõinud, oli kõik korras. Wiimaks tuli arst,
aga et kõik tuled põlesid, siis ei näinud ta,
kui roheliselt warapoisid hiilaskid. Ta tun-
nistas, et wargad südamerohandusse sur-
nuud. Surrukkehad wiidi lahtilõikamisele.

Menhaga ühel ajal jõudis veel neli furnu-
keha kohale. Nad toodi Sophost ühest resto-
raanist ja nende hulgas oli ka kõrtsimees.
Kraasakolaw arst seletas, et kõrtsimehe naine
kukkunud ta kohale. Miipalju kui tema tun-
nistada teadis, olid kõik waikelt surnud ja
nimelt oma tegevuses. Kõrtsimees oli para-
jasti wiina floeki walanud, kui ta suri. Ta
ei olnud maha kukkunud, maid kardunult
kui kivihoiu, klaas käes ja filmad selle peal,
seisma jäänud.

Teised surnud olid nähtawasti wäljamaa-
lased. Arst leidis nad, ajaleht käes, ja näis,
nagu oleksid nad kukkunud. Kuid peagi sel-
gus, et nad surnud olid.

Aga see oli ainult wäike siisejuhatus sur-
nutele, kes sel saladuslikul õhul surnukuuri-
desse, haigemajadesse jne. toodi.

Tänawraudteewagunitesse jäid inimesed
istuma ega tahtnud sealt lahutada. Kui kon-
duktor neile lõppjaamades uured piletid an-
dis, nägi ta, et mehed enesetele tundmata
maale olid piletid mõtnud.

Keegi wäljamaalase tüüpi autojuht seisis
autoga tundide kaupa ühe maja ees Holbor-

nis. Keegi möödamineis herra palus talt
tulb, kuid ei saanud musta habemega me-
helt wastust. Müüd sai herra miha seks —
aga miha jäi tal kōrisse finni, kui ta mehe
näole waatas gumminantli taga. See oli
mereroheline ja hiilgaw ja ta filmad otse uju-
sid rohelises waluses. Mees tegi kōra. Ja
autojuht, kes Wene saatkonna teenistuses,
wiidi ühes teiste saladuslike furnutega sur-
nukuuri.

Ja nii käitsid furnutehad haigemajad ja
surnukuurid ja hiilgalinnas tekkis kabuhirm.
Sel ööl ei jäänud terwishoiuwalwe arstidele
aega kaarte mängida. „Daily Chronicle“ ni-
metas seda ööd „waimuööks“. Enam kui
kaksikada rostrorõitri heitjaid surnuid toodi
sel ööl kofku. Nad olid surnud keft lõbu:
kohwikutes, restoraanides, kontsertades,
kinodes ja mujal. Gramajadest neid ei tul-
nud. Ja enam jaau neist olid wäljamaala-
sed ja enamasti inimesed, keda poliitsei kui
kurjateqijaid tundis ning otfis.

Eriti üks asi äratas Scotland Yardis tä-
helpanu: suurema osa furnute juurest leiti
sõjariistad. Nad näisid olawat midagi kart-
nuud wõi midagi, mõnda kuriteau — haudu-
nuud. Sõjariistad, mis neilt kätte saadi, olid
hoad ja isearalikud. Peale rewolwriite, nuga-
de ja odade leiti iga mehe kuuest siiseõmmel-
duna ka wäike pomm. See nägi iisna ilm-
süüta wälja. Aga kriminaal-asjatundjad ole-
sid wõinud konstateerida, et need niimeta-
tud pikriinhappepommid, patent Zimmer-
mann, olid.

Et see Zimmermann üks ja sama oli ühe
furnuga, kes eespoolnimetatud Soko resto-
raanist toodi, selgus alles palju hiljem.

Kuid üksi asi oli kandel; punase hõrnu-
walikuse peajuhid olid ühe lõdgiga kadunud.
Poliitsei hakkas kergemini hingama, mispä-
rast ta ka eriti ei wutanudki uurimisega, kust
see üleilbline furmakatt dieti oli lestinud.
Selle jättis ta teaduse hoalde. Ja teadus
uuris asja tõesti põhjalikult, uuris ja otfis,
aga ei suutnud midagi leida. Ei sihrti ega
wägivalda.

Õhtuti, kuhu liiga juht jäänud. Kuid Char-
les Brooktoni ei leitud kuhagilt. Mõdr-meel-
selt rändas ta ümber. Ta oli oma naine ja
ülesande unustanud... Sihwtised waljuski-
red olid eriti halastamatud tema wasta ol-
nuud. Nad ei olnud teda tabanud, sest et ta
kaaslasted teda kotsid, kuna ta laual lamis ja
udu ning unistusega mõtles, mis õnnetu
tšellomängija piinatud hinge lastud.

„Waimuöö“ aga jäi kõigile lahendamata
mõistatusesks.

43.

Viimane võitlus.

Ei leidu võitlust, mis oleks nii äratav, nii intensiivne ja täis ohvrimeelsust kui võitlus, mida tubli arst surmaga võitleb. See võib olla jipordi laadi, aga ta võib olla ka täis hingelist põnevust ja julguseerwatust. Arstidel on ju see paremus, et elu pool seisavad, et nad võitlevad ühenduses terve aparaadiga, mida eluliste funktsioonide enese alleshooldamiseks kutsutakse.

Nüüjugu võitlust võitles doktor Jonas Hjeld Nabella Duncan'i haigavoodi ees. Ta pani kõik oma vägava energia taruete, et surma käest ta saaki ära hoida. Ja tal oli hea kaaslane neiu raudses konstitutsioonis ehk kehahätkuses. Hirmjast verekaotusest hoolimata ja vaatamata selle peale, et Jim Frajeri nuga ta südamejuuri puudutasid, kaotas ta esimese kaheksümnele tunni jooksul ainult mõneks filmapilguks meelemärguse. Ta selged hallid filmad viibisid põhjatuma, peaaegu kolmiku ilmega Hjeldi peal. Meis polnud kartust; nad kõnelesid ainult ülevaart rahust, kannatlikult äraootamisest, sügavast, resigneeritud rõõmusest. Hjeld oli tal kõnelemise ära teelanud, aga ta pilt rääkis selgesti, mis ta südames siindis.

Ja see pilt mõis Hjeldi meeleheitel ajada. Sest ta ei rääkinud igatjust elu järele, naau Hjeld teda oli lootnud. Oli, nagu ütlesid ta filmad: „Katuge, mis teha võite, aga see on lootusetu. Ma tean, et pean surema!“

Hjeld ja Burns ei lahkunud la juurest. Nad magasid hohval nagu kaks suurt vahikoera, kes oma armisa perevarje üle valmaswad.

Uks äel ärkas Hjeld äkki. Ta kuulis alt õuest isäralikku kisa. See kajas just kui haavatud koera mingimine. Burns magas, ja Nabella lamas lahtistel silmadel ja hingas raskesti. Dölambi valauel nägi Hjeld, et neiu kohvatanud näol nõrk puna oli.

Ta tõmbas kulnud kipsa, võttis neiu käe ja tundis ehmataades, et see tuline oli... Ta tabtis parajasti Burns'i äratada, kui uuesti kajas mingumist kuulis... See idusis surmani haavatud looma hulmuseks ja wajas haise lapse maiksiks wirisemiseks.

Hjeld laskis Nabella käe lahti. Oud maldas tugawat meest. Seda häält oli ta ju tihiti kuulnud, kui surm ühe maja lämel seisis. See oli looduse ahastav hoiatushüüe kõhel. Ta heitis Nabella punetavale näole pilgu. Nii pidi ta siis tema käte all omelt surema.

Uk, tema oli ju ka ainult inimene, ja surm on kõigi inimeste hand.

Wäike õhmanisega kõusis ta ja läks ateljeesse, kus Burns'i korrapäralikud hingetõmbed tunnistasid, et ta halvast hohwa-asemest hoolimata hästi uinus.

Siis läks ta alla õue. Oli pime, süda õõ. Käristatud, ujumate pilvede wabert waatas kuu roosakana. Ja loodetuul tuhises hiigalainna kohal.

Nüüd mõistis ta, mis hääl ta äratanud. Torm oli see, mis talle poolnes surmaahwarduse kõru hulus. Kuid jessepeale ei olnud ta ikka weel kindel. Ta võttis taskuaternat esile.

Ja jäi äkki seisma. Sest nüüd kuulis ta jälle seda isäralikku heli, ja seeford just oma ligidal. Ta pööris tule jänekelauda poole. Ja waata — keset kapisalehti, weendõusid inelamas seal üks inimene — räbalates, nälginud, palawikust jänawail filmil. Nänesed olid nurka pugunud, ehmataades inimesest, kes seal lamas ja nagu koer wingus.

Sügawa kaastundmusega silmities Hjeld haiget. Mees oli mõistuse kaotanud ja watis tardunult oma ette.

See oli Charles Brookton.

Jah, seal lamas ta, see juur kurjategijate oranikaator. Sõkenud ahurakkudega — üksluine kimp liha ja erke, äratarwitatud, roostetanud inimlik masin, wiimasele rägisevau. willistawal haamriöögil.

Hjeld pööras ja läks pikkamisi üles.

Burns seisis trepil ja hõõrus oma uuniseid filmi.

„Nabella hüüab sind, usum ma“, ütles ta.

Hjeld lookis taht mööda, ilma et lähemat jelsust oleks oodanud. Ta teadis, mis nüüd tuleb.

Nabella oli enda ühe käsimarte najal püsti ajanud. Ta pea wankus hia ja sinna, naau ei juudaks koel enam oma koormat tanda.

„Doktor Hjeld“, ütles ta nõrga häälega, „ma tahaksin Teilt midagi wäluda. See on isäralik palwe. Kas tahaksite mind suudelda?“

Hjeld lonkas hõlmi, wõttis neiu pea oma paremale käele ja huubles teda. Meia huuled olid loojad ja behmeh naau lappeswiled, ja näitns, naau koondus käsi elu, mis ilusa naise kehas peitus, kellesse wiletja õnuse andumusse.

„See on inimene korb, et mind üks mees juubles“, sõjistas ta ärdalt naerataades... Esmene korb. esimene korb...“

Etis pigistas ta filmad sinni, ja palawit

wõttis ta oma halastamata käte wahela. Ta libises üle surmamaale, kus ei ole enam aega ega ruumi — nägi und oma lapse-east rohulagendikkudel Wolga ääres, kuulis huntide hullumist kaugetes metsades ja troika wurnat juurtel maanteedel.

Ja kui õõ kadus, astus ta surm ta woodi äärde, õrnasti ja sõbralikul tnagu laptenaeratus.

Surma warjus.

Läti kirjaniku Rudolf Blaumann'i jutustus.

Weel ifka puhus paras edelatuul, ja weel ifka ujus määratu jäätükk kaugemale ja kaugemale merele.

Jää oli neliteistkümmend kalameest ja kaks hobust. Mehed olid jäässe aude raiunud, et sealt oma wõrke sisse lasta, ja keegi neist polnud märganud, et jää liikuma hakkas. Alles kui Karlen, fueteistkümmneaastane pois, ühela rannapoolle ruttawale hobusele tüki maad järele jooksnud, oli ta kalda ligidal märganud, et jää enam kinni ei olnud. Pois oli nüüd ruttu tagasi pööranud ja kalameestele õnnetust teatanud, aga kui nad meeletuurel jooksul jäätüki äärele jõudsid, oli pääsemine juba wõimatu olnud. Suris Skara, kel kodus noor naine ja kolm last, oli ometi meeleheitel wette hüpanud ja ta feltimehed olid näinud, et ta kalda ligidal põhja wajus.

Seitsaabit oli mitu tundi mööda läinud ja weel ifka liikus jäätükk sama pikkamisi ja tajafesi mere poole edasi kui alguses.

Õnimese ehmatuse kahwatus oli meeste näolt kadunud. Kõigis näoiõntes peitus ainult weel midagi surutut. Kõigi filmakulmud olid walusasti krumpjus ja kõigis filmades wabises ja tuffatas see leegifene, mis märku annab salajafest meeleheitest.

Nad kõik teadsid, et iga filmawilguga kaugemale nihkujid, mitte merelaldalt, waid ta eluronnalt.

Kalamehed olid kogunud jalkadesse ning rääkisid üksteisega poolwaljusti. Karleni õmber seisis nooremad ja poisimehed: Gulbis, Birkenbaum ja Janis Dauda. Kõik priisked ja tugema kaswuga mehed. Pois jutustas neile weel kord, kuidas ta jooksnud ja kui kaugele jää rannast juba umbes olnud, kui ta õnnetust märganud.

„Kas ei oleks weel wõinud kaldale uju- da?“ küsis Birkenbaum.

„Aga alt jäneistelaudast kajas ifka weel kurtaw wirin.“

Hommikuwalgus langes waitsele ateljeesse ja õjeld amwas seal ühes kõige pimeda- mas nurgas nägewat üht filma. Wõi oli see ainult wastupaiaste juurest walgusetoojast, mis idas kollastes ja rohelistes kiirtes kiirgas ja juttu westis elust, mis elab ja sureb rihas, kättemaksimises ja armastuses?

„Ma usun küll“, wastas pois. „Wesi on küll külm, aga ma usun küll.“

„Kahju, — kui ja oleksid teadnud, et esja- tult... et me nii kui nii... siis oleks parem olnud, kui ja oleksid katjunud...“

„Demaga oleks lugu wõib olla samuti lõp- penud kui Skaraga“, ütles Janis Dauda.

„Jah, wõib olla... Aga ma arwan ome- ti, et see wõimalik oleks olnud“, õhtas pois. „Kui ma kasuka oleksin maha wiipanud ja kõik jõu kofku wõtnud...“

Ja Karleni suured sinifilmad täitusid pi- saratega.

„No, no, ära karda weel midagi, kõik lõ- peb weel hästi“, rahustas Birkenbaum. „Tuul wõib pöörda ja meid hafatakse õhima. Ole aga üsna rahulik.“

Pois äigas käeteljaga ruttu üle märjaks läinud, fitja palge ja wastas:

„Ma ei räägi ju ka enam.“

Sellest jalgast piijut eemal seisis üks piff kuwetu wanamees, kel tõmmu nägu, har- kus habe ja mustlase nina. Ta pilgud wiibi- sid tarretult ühel mehel, kes, selg küürus, käed koos, tema ees seisis ja temast mitte pal- ju noorem wälja ei näinud. Need olid kala- mees Zubut ja ta poeg Lubis.

Nooremad abielumehed olid juhuslikult ijejalka astunud: hüglaajuur, ilus Grünthal, paks Skabann, felle paffud põied nagu õu- nad sõrased, kahwatu, lahke Skrastinsh ja tüse Sõhliis.

Wana Dauda kõneles Stubrega, kes wa- napois oli, ja Salga ning Gurlum seisis üf- sipäinis eemal.

Oma ilukõlalise häälega ja rahuliku üles- pidamisega walitses Grünthal oma jalka. Ta kõneles beaageu üfipäinis, kõneles üht ja teist päästmiswõimalust ning ta sõnad olid täis troostirikust ja lootust.

„See kõik kestab kõige enam kaks-kolm päe-

wa", ütles ta niisuguse weendumusega, nagu wõibki nad kõik laeval ja oleks tema jelle laewa juht, „faks-kolm päewa. Ja kui ta ka päewa enam festab... meil on ju kalu, Salgal on terve koorem kalu, ja kui kalad lõpewad, mõine ju ühe hobuse tappa.“

„Muidugi“, kiitis Strastinsh, oma kahwatut, lahketa nagu wäsinud naeratusete jundides, sest tal oli kalduvus oma sõnadele naljakat ilmet anda, „kui hobuse tapame. Näa-gitafie, hobuseleha olla magus“.

Strapani punahuuled tõmbusid wähe wõltu, kuid Sjihlise näole ilmus selge wõitus.

„Meie jeda ju weel ei jöö“, tähendas Grünthal.

„Ja kui jööme, siis on t e m a see, kes oma le kõige suuremad suutäied wõtab“, ütles Strastinsh. „Wõi annad oma oja mulle, Sjihlis?“

„Annad — mis siin andmisest rääkida“, wastas Sjihlis pikkamisi. „Kui jeda peab iõoma, nah, siis peab jööma. Aga niisugused asjad! Niimaiseid asju ei ole siin enam kawa kuulnud. Ülemullu aeti wist Jamburist wõi sealt kandist mõned kalamehed wälja merele. Kolme päewa pärast olla nad jälle maa-le tagasi jõudnud.“

„Jah“, tähendas Grünthal. „Ja samasuguse loo lugesin ma mullu ajalehest Puresaarest. Seal päästeti kalamehed kahe päewa pärast.“

„Ka siin Kuura rannas on sarnaseid lugusid ette tulnud“, ütles Strastinsh, „ainult meie rannas ei ole jeda weel juhtunud.“

„Minu isa jutustas ühe niisuguse loo“, ütles nüüd wana Dauda, kes ka nende juurde astunud. „Olen unustanud: kas oli neid üheksa wõi kümme, wõi üksteistkümme meest. Kes seekord kaduma läksid.“

„Kaduma läksid?“ kordas Strastinsh. „Kaduma läksid?“

„Ka, Kaduma läksid“, ütles rauk tataritei, ja üks pill ta tuhmidest, punetatatest filmadest, mille all paistetanud kotid, lehwis eemale poja poole.

Kõik wõiksid ja ei julenud üksteise peale waadata, sest juures hädas häbeneb inimene samuti kui suures teotuses.

„Noh“, algas Grünthal natuke aja pärast uuesti, „kas siis meie asi ka nii lõpeb? Seda mina ei usu. Mul on, nagu oleks see, kuidas jeda tuleb ütelda, ainult kardetaw ja lutusjõit... Muud midagi. Esimesel filmapilgul... muidugi... jooksis mul külmawärin üle selja, see pole ju nali... aga nüüd... mõtlege ometi, meid on neliteistkümme meest, kellest — üks, faks, neli, kuus, kahetja

— kellest just kahetja wälja walitud. Kas peawad nad siis ilma jututa kaduma? See on wõimata!“

Grünthali tugew, jägaw häääl kajas seltsimeestele nii armsasti, et nende näod selgusid. Keegi ei uskunud küll ta sõnu, sest keegi ei olnud siin nii looll uskuma, et noorus ja jõud wõiks õnnetust ja saatust pöördada, selleqiparast jai kõigi rind kergemaks jeda mehhist häält kuuldes, mis niisuguse weendumusega jeda wäljendas, mida kõikide jüdamed loot-
sid.

„See on wõimata“, kordas kalamees. „Kodus näeb minu naine alati unes ette, kui mõni õnnetus tuleb... Ei, ilma naljata... Ja täna hommitul ei ütelnud ta mulle midagi. Ja siis waadake ometi Birkenbaumi! Niisugusest toredast poisist üksi oleks ju enam kahju, kui meist kõigist kokku!“

Birkenbaum tõmbas huuled lahtesti wõltu ja waatas teistele silma. Tal olid imejelged ja lahked lapseilmad, ja õitswate põskede keskel seisid õrnad, walged täpid, nagu oleks seal ajunud walaete kewadeõite karske tolm. Kõik teised tundsid, et Grünthali sõnad pilkawad tahtsid olla, ainult pois isel wõttis jelle wastu meelituseks. Arwas jeda oma kema wälimuse kohta käiwaks, kuna teised uskusid, et Grünthal ta weskoomu peale tähendab. Ja jeda arwas igauiks pahaks. Birkenbaum polnud fuurarannalane, waid oli sinna Liitwimaalt tulnud. Ta oli palgi-parwedeaga Ogerist Wäina jõkke sõitnud ja Wäina oli ta Riiga kandnud. Riitast oli ta Miitawisje sattunud, sealt Goldingeni ja Liit-hamisje, ja wiimoks oli ta Salaa juurde julakaks hakanud. Salga seisid nüüd üksi eemal, meelehebe kahwatul näol.

Birkenbaumi tundsid kalamehed kui ram-mumeest ja suurt taklejat. Ta oli oma jõuga nii pillawat maja pidanud kui Ameerika miljonäri poeg oma isa kullaga. Aga otkia jäänud nad weel ei olnud. Bristkelt ja wäga elawa ilmil wahtis ta oma saatuse ajalistele näkku.

„Noh, wähemalt jeda peab ütlemä, et teda enam ilmi leinab kui kedagi teist meie hulgast“, ütles Strastinsh ärdalt naerata-des. „Eks ole tösi, Birkenbaum? Mul on naine, poeg ja tütar, need juba leinawad mind, aga sind, kui palju inimesi leinab sind, mis?“

Birkenberg kehitas õlgu.

„Jah“, ütles Grünthal, bööras kõrwale ja waatas kalade poole, mis Salga ree kõrwal jääl seisid. „Korjame kalad nüüd kokku. Ei wõi teada, millal wõi kus jää murdub, ja igast kaduwaft kalast oleks meil nüüd kahju.“

Salf läks laiali ja natufese aja pärast koguksid kõik jälle Salga ree ümber, et kalu reele panna. Aga Salga istus reel ja ei lastanud kedagi ligidale.

„Hoidke nad omale, hoidke omale“, ütles ta. „Mis kadunud, on kadunud.“

„Mis see tähendab?“ küsis Grünthal. „Mis ja sellega mõtleb?“

„Mina arvan, koorem on minu oma ja kellegil ei ole sellega asja“, lausus Salga matti ja vaipa himulikult-hoolikalt reeforvi ümber finni toppides.

„See on hulluks läinud!“ hüüdis Birkenbaum. „Lahab wist üksi terwet koormat nahka panna.“

„Mis mina mõtlen, on minu asi“, watas Salga karedasti, ja ta kollakas nagu tõmbus lugematu woltideks, kuna ta filmas wälja nägid nagu kadeda ahwi filmad.

Birkenbaum sai wahajeks.

„Sumala eest, ta arwab, et ta ifta mee kalade peremees on!“ hüüdis ta. „Tule reel! maha! Maha!“ Ja ta wiskis oma kalad jälle, kahmas Salgast finni ja rebis teda koorma otjast maha. Aga Salga hoidis wabast ja matist nagu ämblik küünitega finni.

„Äta ta rahule, Birkenbaum,“ ütles Grünthal ja astus rahustades waha. „Kõik sünnib heaga. Kui teist ei lähe, siis oskame ta käest kalad ära.“

Birkenbaum lastis Salga lahti ja ronis jälle koorma otja. Kõigile kalameestele näis aga äkki, et Birkenbaum nii paha mees ei olegi, ja üks kui teine ütles mõne kiidusõna.

Ainult Gurlum seisis eemal ja ei lajuunud sõnagi. Tema oli wali mees ja teadis et keegi talle head ei soowinud. Ta ainus mure oli nüüd mitte naeruwääriliseks saada sest ta oli ta fergesti haawatam ning edew. Ta katsus oma meeleheitmist ükskõikse tui-muse taha peita ja kartis juba nüüd, et tal julgust ei jatkuks wabatahtlikult auga surra kui kõik lootused päästmiseks lõppejüd.

Sõunaajal läksid lained juuremaks ja jää hakkas iseäralikult pragijema. Prugin kaswas ja kalamehed, kes ju pisut rahulikumaks jäänud, jäid unesti wahajeks ja tujajeks.

Äkki käis jääst läbi iseäralik prugin.

Karlen, kes Birkenbaumi förmal seisnud, kahmas selle käest finni.

„Kardab?“ küsis Birkenbaum ja katsus naeratada.

Poissi siinifilmad, täis walurjat meeleheidet waatasid talle otja.

„Jää hakkab wististi... wististi...“

„Murduma? Muidugi. Murdub jah. Ah, mis meil siis wiga oleks, kui kõik aja tema peal wõistime sõita.“

„Mina jään sinu juurde.“

„Noh, parem hoiat oma peremeeste, Dau-da ja Janise ligidale.“

„Ei, parem oleksin...“

„Noh, kuidas soowid.“

Poiss pigistas Birkenbaumi kätt pisut kõwenini, ja nii seisid nad koos ja lastsid filmad nagu teisedki ümber uita, et näha, kas tujagilt mõni jäätükk lahti ei murdu.

Kui haruldajest ärewust tekitaw prugin tugewamini tõrkus, pani Birkenbaum oma käewarre tahtmatult Karleni kaela ümber. Ta tundis sõprust selle poisi vastu, kes just teda oli oma lähemaks hädaosaliseks walunud.

„Kas jüda warijeb, mis?“ küsis ta, ainult et midagi ütelda.

„Ei. Mul on ainult... ei tea... jüda jääb kitzaks... ütlen enesele, mis peab olema, peab olema, aga ei aita.“

Mõlemad woldid, mis nina juurest alla juumurfade juurde läksid ja poijile wanema wäljanagemuse andsid, jüwenejüd. Lütiaegse waikimise järele ütles ta:

„Ja sinul?“

„Mis?“

„Misjugune meeleolu on sul?“

„Mul? Just mitte hea. Muidugi... Sõuga ei ole siin midagi teha“, jatkas ta nagu wabandades.

„Ja mis ja arwab, mis meist saab?“

„Kes seda teab... Kuulsid ju, mis Grünthal ütles. Kolm, neli päewa.“

„Jah, ja sina wjud seda?“

„Noh, meie kõik loodame päästmist. Wahest juhtub mõni laew meile vastu.“

„Aga kui ei juhtu?“

„Siis wahest pöörab tuul.“

„Aga kui ta puhub ja puhub ja puhub?“

„Siis... noh, siis tead ju, mis sünnib.“

Poiss jäi wait. Siin wõis ju juttu olla ainult pääsmisest või huffumisest, aga ta süda ihkas meel kolmandat võimalust, midagi teadmatut, arusaamatut, imet, sest õitswale elule on surm midagi uskumatut...

Määratu jääpariw nihkus edasi, meri kohises ja hakkas ta ääri pudendama. Kütt tüki järgi murdus, ujus kaasa ja hõõrus juure tüki kante, kus kalamehed seisid. Ärtjel tuli nähtawale kitsas, hallroheline pragu, joohtis edasi, laienes ja kaswas ning lahutas mõlemad Zubukid, Stuhre ja Skapanu teistest. Mõlemalt poolt kajatas kija, nad näitasid üksteisele kätega ja jooksid kui ärewile aetud sipelgad kahel pool äärt mööda edasi ja tagasi. Wana Zubuk tahtis wette hüpata, aga poeg hoidis ta tagasi. Mõlema jäätüki

wahe kaswas kiiresti ja wasti ei olnud üle ujumise peale enam mõeldagi.

„Nende laul on nüüd lauldud,“ ütles Grünthal. „Ilma toidurasajuta. Rahju Stapannist... Keskele! Enam tekele! Ja jääme kõik ilujasti üksteise ligidale!“

W:ifides kuulsid kalamehed sõna ja samumisi jäätati testpaiga poole.

Miipea kui nad olid seisma jäänud, silmitsesid nad rahutuul filmil pilwede kattu ja waatliksi lõpmata lainteroditlust täis kohinat ja milinat. Pikkamisi lahenas jälle nende tardumuse ükskõiksus ja jälle hakati sõnu wahetama.

„Stapann“, ütles Janis wanale Daudale, oma ijale, „kahju temast, waewalt wiis kuud abielus.“

Wana raut ohkas.

„Wana Zubur... temast pole palju... tema aeg oli mööda. Mijsama Rudisel. Sellest ei oleks ta enam midagi olnud... Aga Stuhre, see kofkuhoidlik, korralik mees... on eluaeg raskesti ja aujasti... ja nüüd... nii...“

Wana Dauda ei lausunud sõnagi. M:is kasu oli sellest, kui teiste hädast räägiti ja ise sama saatust oodati. Ta silmitses poega ja ta huuled tuifusid.

„Ema lubas meid täna õhtul soojendatud hapukapiastega oodata“, ütles ta. „Aga nüüd on tal wististi ju teada...“

Janis noogutas jaatades pead. Ija pigistas filmad finni ja surus teise peale veel sõrmegi, kuid ei suutnud takistada, et paar pisarat ta walgesse habemesse weeresid.

„Ja, nüüd on tal see juba teada,“ kordas ta. „Mis ütleb ta nüüd, et meie mõlemad... mõlemad... Oksid ja ometi koju jäänud. Enesest ma ei räägi... nijsama temast... Aga sinust... sina oled ta...“

Ta paistetanud filmad lätsid jälle finni ja ta ninalestad wärtsesid.

Janis pigistas hambad kofku. Mingi asi ei üllenda ja haawa meid ühtlasi nii wäga, kui teiste walu meie saatuse wastu.

„Ah,“ ütles ta jurutult, „weel ei maksa nii rääkida; meie pääsime weel kõik õnnelikult maale.“

„Jah, muidugi, samuti kui Ford need üheksa wõi kümme. Nüüd on meidki ainult weel kümme järele jäänud.“

Õhtu eel kutjus Grünthal jeltihimehed kofku ja küsis neilt, kas nad süüa tahaksid. Ta kõneles jälle sama kindlal toonil kui enne, ja kalamehed waatasid tänuhikult tema peale. Strastinsh wastas kõigi nimel, nad tahtwat süüa küll, aga m:is pidid nad sööma? Kalad on toored ja hobused alles elus.

„Ajume kalade kallale“, ütles Grünthal. „Bada ei ole. Mõtlesin järele, teedame mütiis. Mina annan jeks oma mütti.“

„Põlles oleks parem,“ tähendas Sjihlis.

„On sinu oma tõrwamata?“ küsis Grünthal.

„Ei.“

„Noh, siis jääme mütti juurde. Waage regi tatti ja tehke jää peeneks.“

Kuna kasku täideti, astus Grünthal Salga juurde, kes, käed põlwede wahel, oma foorma kõrwal istus.

„Tee koorem lahti!“ ütles kalamees.

Kuid Salga ei kuulnud sõna. Ta laotab käed laiali, nagu oleks ta foormat tahtnud kaitsta.

„Tee kalad lahti!“ hüüdis Grünthal weel ford, ja fibrutas kulmud.

Salga hakkas foormat kobama, ta lõuallu kollane nahk tuffatas ja lõug läks terawaks. Ta pomises midagi hammaste wahelt ja Grünthal kuulis wiimaks „hind ära müürata.“

Tugewa kalamehe tõmmust näost käis üle nagu tuleleek.

„Oled ja hull?“ küsis ta. „On sul juba janu mereweie järele? Koorma pealt maha!“

Salga tõusis ja läks aegamööda hobuje taha.

Grünthal awas foorma, luges iga mehe jaoks kaks ühesugust kala wälja ja hakkas neid siis roofima.

Kui tuli fuure waewaga oli üles tehtud, hoiti Grünthali mütti kõrwalappidest ettewaatlikult tule peal, kuni jää ses iselaadilises pajas oli ära sulanud. Siis pandi mütti üks osa kalu, ja kui see poolteenud, siis teine osa, kuni kõik kalad sel kombel teedetud olid. Behmeks teeta neid ei tohitud, sest tarwis oli puid kofku hoida.

Siis jagati kalad ära.

„Tänulikud peame küll olema“, ütles Strastinsh taha, „aga sõrmi ei lafu pärast jeda sööki küll keegi.“

Mehed katjusid kalu süüa, kuid see oli peaaegu mõirata. Kalad maitsefid kolebad ja olid pooltoored. Minult Birtenbaum jäi oma portsjoni ära.

„Mul on alati hea kõht olnud“, seletas ta. „Wõlksin iegi kive süüa.“

„Kui wesi juhu tõuseb, õpitakse ujuma, ja kui nalg tuleb, õpime sööma“, tähendas Grünthal ja pistis oma kalad taskusse.

„Kas ei peaks kalu parem küpsetama?“ andis keegi nõu. Kuid jeda nõu oli mõimata täide jaata, sest enam kalu wõidi korraga teeta kui küpsetada.

„Mlu on täna hommikust veel pigut leiba järel“, johistas vana Dauda pojale, „tule kõrvale, siis annan sulle kätte.“

„Ja sina ise?“

„Mina... mul ei ole veel isu?“

„Eöö aga ise, isa!“

„Ei, ei, ma tean, sul on nälg... noorel on ikka juurem nälg...“ ja ta tõmbas poja kõrvale ning tahtis talle leiba kätte pista.

Uga poeg ei tahtnud leiba võtta.

„Eöö ometi ise“, ütles ta, ja läks jälle teiste juurde.

Kui midewik tuli, laskis Grünthal hobused ülejäänud regede juurde peale poolt tuult jõuda. Siis istusid kalamehed regedele. Nii tahtsid nad ööd mööda saata.

Ta siis läks ilm pimedaks. Minustki tähte polnud taevas; puhus winge tuul ja meri kohises ning mühises ümberringi.

Kellegi filmad ei läinud finni. Nad kõif tahtisid tardunult pimedusse, mis nagu tina nende oladele lastus.

„Ah, kui näljane ma olen!“ johistas Karlen Birkenbaumile. „Kui kalad ometi nii mõikalt ei maitseks!“

„Pole midagi teha“, vastas noormees.

Pika wahaja järele kuulis ta poisji walujasti ohkawat.

„Mis on?“ küsis ta ükskõikset.

„Tahaksin süüa“, johistas poisj.

Birkenbaum istus pigut aega ja lõi käega kärsitult põlmele. Siis tõusis ta üles ja kiskus poisji kaasa. Ta wiis poisji ree juurest mõne jammu eemale, wõttis midagi põuest ja pistis Karlenile pihku.

„Joo“, käskis ta.

Poisj awas pudeli ja jõi.

„Uga ära jeda kellelegile ütle“, ütles Birkenbaum pudelit tagasi wõttes. „Ja nüüd katju süüa.“

Nad tulid ree juurde tagasi ja poisj jõi, kuigi wastumeelset, oma kalad ära.

Ta siis istusid kõif jälle kaua aega waitset. Öö hüüis edasi, meri mõirgas, jää prafsus ja tuul kandis soolase wee lõhna üle jää.

„Birkenbaum, kas magad?“

„Ei.“

„Ma heidan sinu sülle pigut magama.“

„Seida!“

Karlen pani käed Birkenbaumi sülle ja lastus ise kummargile nende peale. Natukete aja pärast tundis noormees, kui külmad poisji käed olid. Ta tõmbas kinda käest ja wõttis lõhna poisji tardunud sõrmed oma jooja, elutäide kätte. Pikkamisi läksid need soojaks, ja siis woolas joojus poisjilt noormehele ja noormehest poisjisse.

Karlen oli magama uinunud.

Kuid poisji rahulit hingetõmbamine, mida ta ei kuulnud, waid rinna ühtlasest liikumisest tundis, ja ta sõrmede joojus tuletas talle meelde ööd, millel midagi ühtlast ei olnud jelle poisji rahuga.

Nii oli siis nüüd kõigil ots. Jial enam ei wõinud ta moadis pifutada palawasti põrsuwal põuel ja awajilmil, tuni kõif magama jäid, et siis tajakesti tõusta ja ettewaatlikult üle külma jowipõranda pugeada toa teisi nurka... Jial enam ei wõinud ta awada fergesti kinnilikatud aidauft, jial enam pifutada pooliku heinajao warjus ja mängida päewitanud sõrmedega... Kuidas oli see kõif ometi juhtunud? Kuidas oli ta jia jaitunud?

Ta oli ku kangel Erlaa mägedes karja hoidnud, oli seal elanud kaua aastaid, jooanud, hullanud, teatrit mänginud, oli nagu naljaks ühe lolluse pärast kahetõmmeneljaõs tunniks pogrissje pistetud ja nüüd... nüüd istus ta jini kalamehe reel, ümberringi meri, ja jõitis jurma. See oli ju ometi wõimata! Niijuga sed juhtusid ainult mur-nasjuttudes ja unenägudes. See oli üks neist koledatest unenägudest, mis nii elawad ja selged on kui elu ise. Kui ta ometi ärtaks! Ärtaks! Mõisjuga lollus! Ta teadis wäga hästi, et und ei näinud. Jää, tibeoolane mereõht, mühjin, kõif, kõif oli tõji; bal oli tõesti nälg ja ta pidi tõesti jurema — pidi nälg ja jurema wõiwette wajuma, pimedasje, furistiffu, ühes jelle poisjiga ja Grünthaliga ja kõigi teiste priskete, terwete inimestega...

Külntawarin raputas teda, ta juu läks kuwaks.

Ei see ei wõinud olla! Niijuga seid kole-daid asju tuli ette mõõrsil, kufagil kangel, ja neist jutustati ja kirjutati ku millestki igapäewasest ja tarwilikust, aga ise niijugaft jündmuft läbi ei elatud! Birkenbaum oli jelsellega alati kindel olnud, et ta elust hädaohuta läbi läheb. Kui teegi kufagil kätt wigastas, mõne masina wahale jattus wõiw uppus, siis oli poisjil ikka kindel tunne olnud, et niijugafted õnnetused teda ei taba. Ja nüüd istus ta prafsuwal, murduwal jäätüfil, ümberringi öö ja jurm... Ah, see Salga! Kui ta en-nast talle ei oleks paffunud! Siis oleks ta wõib olla koju tagasi läinud, magaks nüüd joojas toas, ja peremees, wäike lamp käes, tuleks omaft toaft ja ärataks ta, et ta lähets hobuseid jootma.

Birkenbaum warijes ja pigistas tahtma-tult poisjese sõrmi nii kõwasti, et see kufjuma hakkas. Birkenbaum toibus, lastis Karleni sõrmed lahti ja pani oma teise käe talle nagu rahustujeks pea peale. Pikkamisi ala-

reis ta äremus. Veel oli lootust, veel toiu, meel mõis ei tea mis juudida!

Uga kuna õõ lõpmata pitaldaselt möödus, kasvas ta meeleheumine uuesti. Tung veel elada mõttles ätuije ebaloomuifku kadumise eitefujuuje wastu, kuni idasje esimene koitutumana ilmud ja ta pisut tuktumana jäi. Wärijedes ärtas ta. Teijed olid reelt juba tõusnud, teijid ja wahrijid merele. Ilm oli külm. Ka Karlen märjies, kuid magas ifka weel edasi. Wirtenbaum ei tahtnuo teda äratada ja jäi istuma, kuni poisjs ärtas. Siis tõusid mõlemad ja waatajid ringi.

Sama eilne lootujetuje pilt; hallid wood walge wahuharjaga ja uieral hallid pilwed. Jääparru oli wähemaks ja ümmargujemaks jäänud, tumepool küijes ääres hõõrujid alataja rohetaid tambad. Kalameeste näod olid wanemad kui eile ja kõigi filmis teijis jee pinnatud ilme, mis teifib, kui inimest tondid piinawad ja ta jüdamewerd imewad.

Kui Ekrastinsh mõned sõnad oli wahetanud Janijega, kelle sõber ta oli, ja Karlenile ärdalt öuale patjutanud, astus ta Grünthali juurde. Miihästi tema kui ta teijed pidasid teda kannatajate feltjimeeste peaks.

„Mis saab einest?“ küjis ta.

„Wõtame jälle kalu“, wastas Grünthal.

„Kes tahab, sõõgu neid toorelt, teistele feedame nad jälle pooltooreks, niikaua kui puid jätkeb!“

Jälle tehti tuli üles ja feedeti kalu. Wastumeelset joid kalamehed. Wirtenbaum wiis poisji jälle tõrwale ja mõlemad joid.

„Ea oled mulle kui wend“, ütles poisjs.

„Ah mis... jee pole midagi. Oled tubli poisjs. Teeksin sinust tubli mehe.“

„Teed, kui maale pääjeme, siis... jüis lepime hästi kokku.“

„Ea küll, hea küll, ja muidugi!“

Kui nad jälle teiste juurde tulid, kästis Grünthal, et Wirtenbaum ühe õngehaagi õige kõwasti reeaija külge seoks; olla tarwis hädalipp üles tõmmata. Kas kellegil wahest punast rätikut oleks? Selgus, et niijugust olemas ei olnud, aga selle wastu olid neljal mehel punased järgid: Grünthalil, Janijel, Daudal ja Ekrastinshil.

„Kuidas on lugu, Ekrastinsh, sinu järgiga?“ küjis Grünthal. „Kas annad ta liputs?“

„Kui pean, jüis teen seda ka“, wastas kalamees ärdalt. „Uga ilma järgiga hakkab mul külm. Olen juba nii kui nii külmotanud. Tean, et mul ju järgigagi finised huuled on. Uga kui tarwis anda, jüis... ei üttele ma ka midagi.“

Kõifide filmad pöördusid rääkijale, kelle

huuled tõesti finised olid. Grünthali näost lehwis naeratuje wari üle.

„Noh, katsume ilma sinutagi läbi saada“, ütles ta. „Olen nõus Janijega loofima; kumb meist järgi peab andma.“

„Olen ka nõus“, tähendas Janis.

Grünthal mõtris põuest tasturaamatu, rebis ühe lehe wälja ja tegi sellest kaks loofi, enne ühele meist ristiti peale tehes.

„Rist tähendab järti“, ütles ta ja sirutas kae loofidega Janise poole.

See tõmbas — ja oli saanud ristiga loofi.

„Astuge kõif tuule poole kofku“, ütles ta, mistas ruttu kajuka seljast, jüis kuue, westi; filmapilgu sirasid ta tugewad käsiwarred ja walge rind kõigi filmade ees, jüis oli tal jälle kajukas seljas nagu teistelgi.

„See oli hüpe külma wette“, tähendas ta.

Särf finnitati haagi külge ja tõsteti üles. Kalamehed tahtsid jäässe auku raiuda, aija sinna jüise ajetada ja jüis pealt reealase külge finni jüuda, et aija tarwis ei oleks olnud finni hoida. Uga Grünthal, kes meeleheitlikudele tahtis tegewust anda, määras, et kaks meest järjestikku aija peamad püüsti hoidma.

Kui ferd Wirtenbaumi kätte jõudis, tahtis ta üffi määratud aja aija juures wiibida, kuid Karlen ei lubanud seda, wõttis aija ja aitas lippu püüsti hoida.

„Mul on janu“, kurtis poisjs.

„Ujud, et mul ei ole? Sme jääd!“

„Sme! Mis ma imen, kui juu kui põlnud on? Kui kaua jaksame nii weel wastu panna?“

„Sumal seda teab; meist ei ole keegi seda weel katsumud teada saada.“

„Ah, kui üks tilgateneigi oleks, et juua!“

„Kra loba“, ütles Wirtenbaum.

„Jah, sina oled juur, aga kui sa oleksid niijugune kui mina, jüis sa nii ei räägiks.“

Wirtenbaum sai jälle lahkemaks, meelde tuletades möödaläinud ööd.

„No jah, on ju raske, on ju raske, aga mis peab tegema“, ütles ta.

„Mina ei ole iial külma jooki ja sööki armastanud“, kurtis Karlen edasi: „Sa niilid pean selget jääd imema... Kõljefortide all, pahemal pool, on mul suur walu. Wahetewahel pistab kui nõelaga.“

„Jah, jüis olen mina õnnelikum, mulle ei ole merewesi weel midagi teinud.“

Uga hiljem hakkas Ekrastinsh, nagu poissti, kurtma ja kalamehed said rahutuks selle uue ähwardawa häda eest, mille peale nad weel polnud mõelnud.

Grünthal püüdis feltjimehi jälle rahustada.

„Meil on ju veel kaks hobust“, ütles ta. „Meis on veel küllalt jooja mahla, kui jeda sellelegi peats tarmis tulema“.

„Werd juua!“ hüüdis Sihtis.

„Püdel, joolakas-magus jook“, seletas Birkenbaum rahulikult. „Olen werd joonud“.

Kalameeeste näole ilmus himu jooja werre järele, ühtlasi aga ka mõitus mere wastu.

„Meie ei ole veel küllalt nälginud“, ütles Grünthal teiji filmiõhudes. „Meie lajeme siis kagemahla jooksuma, kui see mahl meie meeldib“.

Kui jälle Birkenbaumi ja Karleni kord tuli hippu hoida, küsis poisj pärast pikka waimimist.

„Birkenbaum, sina oled elus küll wiist juha palju näinud ja läbi teinud?“

„Arwad wiist sellepärast, et werd olen joonud? Seda oleksid sina ka ju mõinud läbi teha. Olin umbes sinu wanune. Taptime wafika . . . ma olin seekord hull poisj . . .“

„Nii. Ja kui wana ja olid, kui hakkasid . . .“

„Jooma? Wiia jooma?“

„Ei . . . ei midagi . . . ütle mulle, millest oleks sul kõige enam kahju, kui me enam maale ei pääge?“

„Millest? Terweist elust oleks mul kahju“.

„Sellest on kõigil kahju. Aga ma mõtlen midagi ijeäralikku. Emast, wennast, pruudist wõi millestki muust“.

„Mul pole midagi ijeäralikku. Arwan aimult, et oleksin mõinud veel elada palju aastaid nii kui siamaani, ja on mul kahju elust wõi ijeenestest — ei tea dieti“.

„Sah, ijeenestest; ka minuga on lugu nii. Aga ühest asjast on mul eriti kahju. Olen siamaani ifka nii mõelnud, ei tea, kuidas siis on . . . ja olen ifka kõwemini soowinud teada saada, kuidas siis on, kui nii — kaks.. ah, Birkenbaum, kui ma sina oleksin!“

Ta filmiõhudes noortmest ja ta filmis põles rahustamata igatsuse walus leel.

„See on ükskõik“, ütles Birkenbaum lühidalt, eriti oma häbelikumates tunnetes puudutatud. „See on ükskõik. Sinul on sellest, minul tollest kahju . . . ah, lollus!“

Nende aeg oli mööda ja lipu juurde tuli järgmine paar.

Õhtu eel sai igamees jälle oma portsjoni kalu ja siis lastus õnnetutele jällegi piff öö oma piltidega soojadest tubadest, kus lambid põlesid, kahwatanud naiskest, ringutatud kättest, nutetud filmadest.

Ka Karlen, kuigi ta enda jälle Birkenbaumi sülle asetask, magas wähe ja rahutult.

Kolmanda päewa hommikul ei einud enam puud. Aga teegi ei mõelnudki enam kalade teetmise wcale. Siinustawail filmil waatasid kõik kalade jagamist, et teegi neist juuremat kala ei saaks.

„Kas sul puudelis enam midagi ei ole?“ küsis Karlen Birkenbaumi kowale kutjudeks.

„Ei“.

„Aga sul oli ju veel kaunis palju“.

„Selle jöin õhtul ära“.

„Jöid ära?“

„Sah. Sain ühe . . . ühe . . .“

„Ja mulle ei andnud?“

„Püdin ma siis jeda tegema? Olin ma julle jeda lubanud?“

„Lubanud! . . . Aga ja näed ju, et minuga hullem lugu on kui sinuga“.

„Aga see oli ju minu puudel. Ja minuga on asi ka hull. Täna Sumalat, et üldse jaid. Teised minu asemel . . .“

„Ah, niisugune oled ja!“

„Misjugune?“

„Ah, mine . . . seal oli veel hull . . . oleks meile mõlemile jattunud veel homjeks, ülehommjeks“, hüüdis poisj kibedaste. „Ja sina jöid kõik üksi ära!“

„Waata, waata!“ ütles Birkenbaum wihastades. „Hakkab mind veel noomima! Niisugune firp! Katju, et ma julle wastu löugu ei anna!“

„Waata, et ije ei saa!“ hüüdis poisj, waevalt nuttu tagasi hoides. „Joodid!“

Birkenbaum astus just poiji ette, waatas talle just filma ja löi juule.

„Nüüd pead juu“, ütles ta.

Poijiteje nagu tõmbas wihast wiltu. Ta kahmas Birkenbaumi käest finni ja tahtis jeda hammustada. Aga see wabastas kae ühe nõdjuga ja pigistas poiji käewarred nagu tangide wahjale.

Karleni kollakad hambad, tungisid hullese ja ta katjus Birkenbaumi jalaga lükat; aga see tõmbas ta nii oma ligidale, et see korda ei läinud. Ükki märkas Birkenbaum, et poisj lödwaaks jäi. Ta lastis ta lahti ja Karlen oleks kukkunud, kui Birkenbaum ta kättest jälle ruttu ei oleks finni kahmanud. Pisut aega puhkas Karleni pea nagu furnud nooremehe rinnal.

„Karlen, Karlen, mis sul on?“ küsis ta. „Juua“, jostistas poisj. „Andke mulle juua!“

Birkenbaum wiis poiji reele ja läks siis Grünthali juurde küsima, kas waja ei oleks ühel hobusel werd wälja lasta. Poisj olla nõrkemas.

„Selle üle peame teistega nõu“, wastas

Grünthal. „Poijs pärast meil ei tohi me hobust tappa“.

Ta kutsus kalamehed kokku ja seal otjusstati meel ära oodata.

Grünthal wiskas kahetšewalt käega ja kõit läksid jälle laiali.

Birkenbaum, kelle seltsis Karlen alati olnud, jäi üksi.

Ta astus waitiwa Gurlumi juurde ja rääkis mõne sõna; aga kalamees silmitšes teda ainult ja ei wastanud midagi. Ta pööras Strastinshi poole, ke silmitšes teda jäselangenud siimil ja ütles: „Mõh, Birkenbaum? Waata, Birkenbaum“, raputas pead ja pööras kõrwale. Ta läks Daudade juurde. Need rääkisid emast, üksiindusest ja mõimalikult päästmisest. Ta seisis pijut aega nende juures, nad rääkisid edasi, ilma et teda oleksid tähele pannud. Ta läks edasi. Gulbis ja Siiblis waatašid, kuidas Salga matti harutas ja jellega hobust sõitis. Sellele rühmaie ei tahtnud Birkenbaum läheneda. Ta wihkas Salgat ja ta ahripilk. Ta pööras Grünthali poole, kes filmapilgul üffi ridwa juures seisis. Aga ilma seisima jäämata läks ta temast mööda. Sel toredal kalamehel oli midagi, mis Birkenbaumil puudus ja mis teda nagu nägemata käega maha rõhus ning wastupanekule aratas. Ta läks jälle ree juurde, kus Karlen istus ja eemale wahtis. Birkenbaum läks taast furd pikkamisi mööda, teine furd — poijs istus ja wahtis, ilma et keist oleks tähele pannud. Wiimaks istus ta poijs kõrwale reele..

Ka jeda ei pannud poijs tähele. Üffi aja pärast tõusis Birkenbaum uuesti üles. Tema furd oli jälle ridwa juures seisra.

Tusajelt seisis ta oma aja ära, keegi ei tulnud ta juurde, keegi ei pannud teda tähele. Niipea, kui ta ridwa oli annud Strastinshi ja Gulbise hoole alla, läks ta jäätüki äärele. Murdus tükk, millel ta seisis, mis seal siis oli? Surema pidi ta sellesse surma nii kui nii — warem wõi hiljem pidi ta merde sukuma, kui jää lõhtes. Kui palju wähemaks oli jäätükk juba jäänud! Ja kui juure sündidujega lahtimurdunud tükkid juurt tükki hõõrusid! Ja seal eemal — misjuguše himuga wood seal jääst üle fargajid!

Birkenbaum täis jää äärt mööda ringi ja tuli siis ree juurde jälle tagasi. Poijs istus ifka weel jamal kohal. Ta huuled olid sinised, jamuti ta otjaesine, mis miitši alt silma paistis.

Birkenbaum istus jälle ta kõrwale.

„Karlen!“

Poijs tegi, nagu ei oleks ta kuulnud.

„Juua ei ole“, jatkas noormees. „Minult jääd on. Aga kui tahad, hoian üht tükki nii

kaua peos, funi ta julama hakkad ja weši lei-geks lähed. Aga kui ja enam ei jõua wastu panna . . . tuule ometi . . . kui ja enam ei jaks . . . siis . . . ma . . . lõikan oma kätte haawa . . .“

Karlen wõpatas, rappus ja waatas siis himuga Birkenbaumi kätte.

Sekund aega hiljem jurus noormees oma pahema käe poijsile juule.

Poijs wõttis Birkenbaumi käest finni, katjus jeda eemale lükata, rahunes siis ja inees..

Siis kiskus Birkenbaum rätiku kaelast ja mässis jelle oma käe ümber ašpool põialt.

Kui Grünthal õhtul kalad oli wälja jaganud, tõusis wäike pilwefene ja hakkas lumehelbeid tulema. Siis joikus tuul ja ilm läks selgeks. Lahkesti firajid tähesilmad, kahwatust kiirgas linnutee. Aga ükski õnnetu ei waadandud üles. Tumedas ükskõiksuses läks õo mööda.

Uue hommikuga tuli uus lootus, jett ilm jäi waitšeks ja selgeks. Nüüd wõisid laewad nende sippu paremini näha.

Aga päew mööduš ja lootus läks luhta.

Õhtul teatas Grünthal, et kalu ainult weel kahets päewaks jatkawat. Kas ei tuleks täna ainult üks kafe mehe peale jagada, et toit kauem kestaks?

Enamus otjustas, kõit jäägu täna endiseks, ja Grünthal jagas harilikku portsjoni.

Kuna ehapuna läänes kustuma hakkas, tõstis wana Dauda pühalikult hääle ja küsis, kas kalamehed üheskoos ei tahaks palwetada. Waitides silmitšesid mehed üksteist ja astusid siis rauga juurde, kes abitult pifa palwe ütles ja wiimaks põlwili langes. Teised tegid ta eestjuu järele, ja siis wärišes kõikide huultelt:

„Meie Jä, kes ja oled taewas . . .“

Waitšelt istusid siis kõik reele ja katusid pimedusse. Weši kohjes lähemal ja jää tõusis ning wajus kardetawalt.

Karlen toetas Birkenbaumi najal.

„Nüüd on kõik otsas, Birkenbaum? Jah?“

„Arwatawasti“, wastas jee.

„Sina paned kauem wastu kui mina.“

„Arwatawasti.“

„Oh, kui kõik nii pikkamisi ei lähets . . . Need, kes jurewad, wihatašse merde?“

„Arwatawasti.“

„Siis wiska sina minu . . . Ah, kui kõik nii pikkamisi ei lähets . . . Seo mulle midagi ka näo ette . . . Oh, armas Birkenbaum, oh, Birkenbaum.“

Poijs wõttis ta ümber finni, jurus oma pea ta õla najale ja nuttis.

Birkenbaum waitšis.

Witenda päewa hommikul uskus Grünthal taewaäärel juitju märkawat. Rõige suurema tähešpanuga wahtisid kõik sinna poole.

Seal nähti piferguft pilvelest, mis ikka lähemale tuli, ja viimaks ei wõidud enam kahelda et see ühe mõddajõitwa auriku juuts oli.

„Tõstte lipp tõrgemale! Las' ta lehvib!“ kijenawjo kalamehed jegamini ja tungisid tõit riora juurde.

Suitjupilwefene laswas ja kalameeste kahwatanud näod elustufid uuesti; nende siimad järeksid. Jjegi rumma Gurlumi keelepaelad pääsesid lahti mõneis rõõmujõnaks.

Wana Dauda nuttis.

Tõiti aega jäi suitjupilwefene ühejuurufeks. Piikumatuft wahtisid tõit jelle peale, ilma et siimigi oleksid pilgutunud.

Siis muutufid nende pilgud ikka tarretumaks, ikka kurnemaks. Pilwefene hakkas paduma! Murit ei lähenenud neile, ei näinud neid wõi ei tahtnud neid näha. Ta jõitis neist mõdda!

Ragu õwarijud lastufid kalameeste nägudele. Ridwahoidjad kaisid riora lahti, jee kuktus maha, ja Salga tallas punast jarki jalgadega ning hammustas oma fajakawarrukat. WaeneSkrastinjõ oli reele langeduud, ümijes seal arusaamatuid jõnu ja naeris. Karlen hoidis Birkenbaumi ümbert kõwasti kinni ja Grünthal seisus ja wahtis weel ikka siina poole, kuhu suitjupilwefene oli kadunud.

Äkitjelt karjatas Janis:

„Paat! Paat!“

Kõit pöörsid tema poole. See näitas rõõmjahti näpuga. Kõdigist tähelepanemata oli teijelt poolt paat neile juba nii ligidale tulnud, et näha mõis, kui palju mehi seal sees oli. Neid oli kofku seitje. Kaks jõudsid, üks tüütris ja neli istufid tõõta.

Wana Dauda pani käed kofku ja tõstis nad üles taewa poole.

„Birkenbaum! Birkenbaum!“ nuttis poisj.

Kui paat juba nii ligidale jõudis, et näod näha olid, nägid kalamehed, et need kolm wõõraft ja Stuhre, Stapann ja mõlemad Zubufid olid; kõit neli nägid enam jurnulehad kui inimesed wäha.

Kalamehed ruttasid paadile wastu. Mõnejugufe waewa järele läks ühel jõudjal forda jääle tulla.

Ta teretas ja ütles midagi, aga keegi ei jaanud taft aru, jest ta ei rääkinud Läti keelt. Wiimaks läks Grünthalil lorda temalt märkide abil niipalju teada saada, et paati ainult seitje inimest mahub.

Minult seitje! Ja neid oli kümme! Kes mõis pääseda, kes pidi jääle jääma? Silmapilgu seisid tõit juhmilt, siis hakkas Salga paadile lähinema.

„Peab paati ruttama“ ütles ta. „Kes siis maha jääb, jääb maha!“

Uga Grünthal kahwas ta käest kinni ja kisfus ta tagasi.

„Jaa. See oleks . . . ! Me peame jälle liisku wõtma. Kas olete tõit jellega rahul?“

„Katjume ometi efiti endid tõit paati mahutada,“ ütles Skrastinjõ. „Kui siis näeme, et tõit ei mahu, wõime ju itkagi liisku tõmata.“

Uga jellega ei leppinud wõõras. Ta näitas, et siis rüjelemine tuleb, ja paat põhja lähleb.

„Noh, siis tõmbame liisku“, ütles Grünthal. „Astuge wanadufe järele rittia. Dauda, Salga, Gurlum, Skrastinjõ, Sjihlis — nii on jee itka õige? . . . Jah? . . . Kes järgneb siis? Janis? . . . Hea küll. Ja siis? Gulbis ja Birkenbaum? Jah . . . Karlen ja mina, meie jääme wiimasteks.“

Ta rebis jälle mõned lehed taskuraamatuft, tegi neift kümme ühejugust lehefest, tegi kolmele neist pliiatjiga ristid peale ja rullis loofid kofku.

„Kes risti tõmbab, jääb jääle!“

Ta pani loofid oma mütsi ja lähenes wanale Daudale. Raut awas loofi: jee oli tühi. Wärijewa käega kahwas Salga mütsi. Wõt-tis ühe, siis teise, ja awas wiimaks kolmanda. See oli tühi. Gurlumil oli jama õnn. Skrastinjõ lõi risti etet ja wõttis. Tühi . . . Sjihlise käsi wärijes nii kangefti, et waewalt lehte mõis lahti teha. Päästetud... Kindia kffega wõttis Janis ja jai esimeise risti. Gulbijel oli õnn. Mütsi jäi ainult itks puhwas loos kafe risti kõwale. Huuled kofku jurutud, hoidis Grünthal mütsi Birkenbaumi ees. Singetult waatas noormees efiti mütsi, wõttis siis ruttu ühe loofi ja rullis lahti. Ta oli wiimise walge loofi wõtnud.

Grünthal pööras mütsi ümber ja lastis teijed loofid maha kukkuda.

„Me ei tarwitje enam liisku wõtta, Karlen“, ütles ta. „Noh, nüüd minge!“

Kähku läksid Salga ja Gurlum paati. Neile järgnesid Gulbis ja Sjihlis. Skrastinjõ astus Grünthali juurde ja pigistas ta kätt.

„Wii terwijeid mu naijefe“, ütles Grünthal.

Ka Birkenbaum jättis temaga, ka Janijega Jumalaga. Siis pööras ta Karleni poole, kes tardunult seisus ja paadile wahtis.

Birkenbaumi näost lendas mari üle. Ta wõttis poisji kae ja pigistas ta kordiseid, külmi jõrmi. Poisj ei pigistanud wastu, ja Birkenbaum ta kae lahti lastis, langes jee kui jurnult Karleni kõwale. Astudes mõned sammud, jäi Birkenbaum äkki seisma, waatas poisjifejele ijeäraliktult otja, näis enesjega wõitlewat, ja läks siis pikkamisi paati.

Dauda ja Janis olid kõrvale läinud; raul ei jaksanud nähtavasti pojast lahkuda.

"On aeg, isa Dauda," tundis Grünthal wanafest.

"Ma jään siia", ütles raul.

"Mina ei lähe! Ühegi hinna eest!" hüüdis Janis.

"Lähed! Mine! Sina tuled mulle enem järele, kui mina sulle. Mina ootan. Mine! Mine!"

"Ja!"

"Mine!... Wii emale terwiseid. Ja tule mulle järele! Mine, astu paati!"

"Ei iialgi! Ei mõi! Ei mõi!"

Uga wana Dauda ajas Janise paadi juurde, kuhu ta siis ka wiimajena läts.

"Sumal kaitsku sind, mu poeg! Sumal kaitsku sind, mu poeg!" hüüdis raul talle ilka jälle järele, kuna paat pikkamisi kaugenes. "Sumal kaitsku sind, mu poeg! Sumal kaitsku sind, mu poeg!"

Grünthal keerutas lahkudes mütsi, mõttis siis Karleni kaela ümbert kinni ja jäi nii liikumata seisma.

Pisut küürus ettepoole, seisis ka Dauda kui tarretuses.

Nii jäid nad Janisele ja Birkenbaumile, kes nendelt filmi ära ei pööranud, veel tikk aega nähtavaks. Siis muutusid nende kujuk segaseks, sulasid üksteisesse, ja wiimaks näis terve jäätükk horitsondil olemat ainult veel kui mäike hall-roheline punkt.

Ja siis kadus seegi.

Rahwuslaul.

Ungari luuletaja Sándor Petöfi.

Tõuse, magyar, ole vapper!

Tarvis kätte võtta tapper.

Aega pole viita riius,

valida kas orjus, priius.

Taeva isa nimel vaja vanduda:

Orjusse ei enam vaibu meie maa!

Kaua kestis meie orjus,

takistust ta's meile korjus.

Vabana kes elas, suri,

vaeva nägi vaim ja turi.

Taeva isa nimel vaja vanduda:

Orjusse ei enam vaibu meie maa!

Kahju, kes ei tohi kaitsta

oma maad ja surma maitsta

tema eest, kui tarvis seda!

Vilets, kesse kardab seda!

Taeva isa nimel vaja vanduda:

Orjusse ei enam vaibu meie maa!

Aus ei ahelat siin kanna,

kaunim mõök on vööle panna!

Ahel orja käsi rõhub,

vaba mees kõik kütkeid lõhub!

Taeva isa nimel vaja vanduda:

Orjusse ei enam vaibu meie maa!

Kaunimana, kuulsamana

tõusku jälle maa me vana!

Maha pühime kõik saastad

mis on sinna kogund aastad!

Taeva isa nimel vaja vanduda:

Orjusse ei enam vaibu meie maa!

Küllap kumab kalmudele

laste mälestus nii hele,

õnnistades meie võitu,

meie püha sõja sõitu!

Taeva isa nimel vaja vanduda:

Orjusse ei enam vaibu meie maa!

Kodumaale.

P. Grünfeldt.

Kui käin ma mööda koduteid,

siis süda pillub sädemeid

ja vaimustuses loidab.

Sest kuhu iial vaatab silm,

mu ette ilmub ilus ilm,

kus hele valgus koidab.

Sest alles vähe aja eest

seal nägin ma veel mõnda meest

kesk pimeduse pöues . . .

Nüüd haridus on teinud töö

ja mööda läinud pime öö —

Seal valgus särab öues.

Kus enne oli mudaloik

ja soode sumbund salasoik,

seal hällib õitsev nisu.

Ka inimeste südamest

ja tegudest ja sõnastest

on kadund nüüd kõik risu!

Et sa nii ruttu kauniks said,

oh täna oma harijaid,

kes nägid vaeva palju!

Kui edasi läed sellel teel

ja uhkeks ei saa sinu meel,

siis seisad sa kui kalju!

Nocturno.

Prantsuse kirjaniku Michel Corday jutt.

Oli vilu ja pime märtsikuu öö, ma olin Pariisist juba hommikul teele tulnud ja, oma uut auto proovides, ligi 300 kilomeetrit seljataha jäänud. Nüüd olin rõõmus, et varsti tüüriratta juurest võisin lahkuda. Veel mõni minut, ja ma jõudsin Solaine, väikesse külla Fontainebleau ligidal, kus minu juuvmaja seisis, milles ma abikaasa ja laste jeltis harilikult oma puhkeaja mööda saatsin. Seal tahtsin auto kuuri ajitada ja sinna siis ise õomajale jääda. Ma olin väga väsinud ja autolegi oli puhkust vaja. Kui ta bensiin vahest veel mõne kilomeetri jaoks ulatas, atjetüleen oli nähtavasti otsas, sest üks latern oli juba kustunud ja teine näis ka juba kustumas olevat.

Õnneks oli ümbrus mulle hästi tuttav, nii et pimedaski teed leidšid. Juba olin ma Solaine esimeste majade juurde jõudnud, kui ka juba minu juuvmaja tänava otsas nähtavale tuli; ma hakkasin juba kiirust vahendama.

Äkki lohkusin ma. Mis see oli?

Waemalt uskusin oma filmi, sest minu maja aknad olid heledasti valgustatud. Mis võis see tähendada?

Juuvmaja oli ju sel aasta-ajal täitja tühi, ja minu abikaasa ja lapsed, kes hommikul Pariisist jäänud, ei olnud aimanudki, et mul nõu oli Solaines ööd olla, mispärast nad ka siia ei olnud tulla mõinud. Need võisid ainult inimesed olla, kes sinna ei kuulunud: wargad, murdwargad! . . .

Mis pidin ma tegema? Õõwahi appi kutsuma, wõi Fontainebleau politseile asjaloo teada andma? Aga kui ma ekšisin ja ilmaaegu käre tegin? Wahest oli see ainult aednik, kes häbematal wiisil ja ilma minu lubata juuvmaja oli elama asunud. Kas ei olnud parem äkki peale minna, kurjategijat, ükskõik kes ta oli, teo pealt tabada, wegi hel puhul, kui tegemist oli tõiste kurjategijatega?

Aga mul ei olnud kaasas mingisugust sõjariista, millega ennast oleksin mõinud kaitsta; kes teab, ehk oli neid palju ja mina panin oma elu kaalule?!

Walgukirjusele lendasid need mõtted mu peast läbi, kuna ma ise edasi sõitsin ja wiimaks aiawarawa ees peatusin. Mu süda põksus waljusti . . .

Seal awati äkki ettewaatlikult majauks, esiti õige pisut, siis täiesti, ja ma nägin üht tugewat meest, kel autojuhimüts peas ja tõõlisepluuse seljas ja kes, kuna ma talle waikides ot-

ja waataşin, jumbutatud häälega, aga nähtawah pahameelega ja wahutult mulle hüüdis:

„Noh, tuled ometi wiimaks! Dotame siud juba igawese aja!“

Ja maja poole pöördes jätkas ta:

„Nüüd tehke ruttu ja pange asjad kofku!“

Silmapiilk oli mul, nagu oleksin und näinud. Mees oli mind nähtawasti podanud, aga kust oli ta minu tuleku teada saanud? Siis äkki selgus mulle asi: Majas olid tõesti murdwargad ja nimelt üsna moodjad, kel auto oli, muidugi warastatud auto, ja nad ootasid kaaslast, kes neile siia pidi järele tulema ja rõõmitud asjad ära wiima. Minu auto, mis parajasti pime ja mille autojuhti siis ka selgesti näha polnud, joodustas ekšitust.

Ratuke aega olin ahawahel, mis teha; kas pidin neile asja selgitama, wõi plehku panema. Mulle jäi üle küll ainult wiimane tee, sest kui ma enda tunda andsin, siis olin kadunud.

Aga mulle ei antud mõtlemiseks palju aega. Jesti juba lähemal pilgul ilmusid tats abimeest pakkidega läwela ja liginesid autole. Ja nüüd tuli mul üleelamus, mille jarnast ma weel polnud tunda saanud, — ma aitasin ise oma maja titjhaks rüüstata.

Esimene asi, mis mulle kätte ulatati, oli rätikusse seotud asi, mida wastu wõttes ma koha aru sain, et see üks minu koalisk jettew marmorukuju oli.

„Aga ettewaatlikult,“ ütles poijutiseohthu noormees, kes ta wälja oli tatsinud, „see wõib tatsi minna!“

Teine pakk, mida mulle üks wanem, alati kõhju isik kätte ulatas, peitis eneses minu pulmaringi, — brongisist Harleeni. Misjugaşed funstitundjad wargad! Kas tungisid nad ainult, tundes esteetlikku igatsust minu kujude järele, minu korterise?

Aga jeal ilmus ka ju pakš mees, keda ma kõige esiti näinud, ja pani minu kõige parema laudlina jisse sõõmitud paki ettewaatlikult autosse.

„Need on hõbeasjad,“ ütles ta, „pea nad hoolega filmas!“

See mees ekšis aga, jesti ma wõtan maale kaasa ainult walgest metallist lauanõud.

Waemalt ostab enesele ette kujutada, mis ma tundşin, kui mulle aja jooşful kõi, mis taas juş kinni ei olnud, kätte kanti. Seş nõõd läş kõi kõi. Kord tulid riided, kord iluasjad, kord kõõginõud. Üks neist tuli juure wasslat-

laga, mille peale mu keetja alati uhke olnud, teine tuli mu sõjariistadefoguga, mis mu juht-
jetamistoa seinu ehtisid. Kõhija tõi formitääie
pudelid, sest ihegi mu veinikeldrisse olid nad
tunginud! Ja ainult näisid nad olevat asja-
tundjad, sest nad olid walinud kuus wiimast
pudelit minu punajest weinist, mida ma ainult
heade sõpradega joon.

Bean ütles, et mul elus ial paremat ju-
hust pole olnud ise oma inventaari ülewaata-
mijeks. Kõik tuli järjest; asjad, mis minu tea-
da ju ammu kadunud, tulid jälle nähtawale,
nagu näitujeks mu walge flanellilõikond, mida
ma juwel kappidest olin ilmaaegu otsinud. Kust
olid nad nüüd jelle wälja nuustunud? Suwi
pärast, mis mulle kõik see lugu pakkus, unu-
stasin peaaegu asja hädaohlikkuse. Olesin pea-
aegu protesteerinud, kui keegi mulle mu abi-
kaaja ääreni täidetud kiibarakarbi üles ulatas.
Jumal, kuidas oli mind see karp juwel wihas-
tanud, kui mu abikaasa seletas, et ta jelle tin-
gimata pidawat kaasa wõtma, ehk küll auto ku-
binal asju täis oli!

Siis tuli jälle paks mees mehest, minu ba-
romeeter käes. Ja jeda kallist instrumenti, mi-
da ma ise ainult õrnasti ja etetmaatlikult jul-
gesti puudutada, raputas ta oma koljatiirustika-
tega! Siis lihtus ta jelle jälle kõrwa juurde.
„Kas tead, mis asi see on?“ küsis ta, baro-

meetrit minu kõrwale istmele pannes. „Näib
olewat kell, aga ei käi raibe!“

Õnneks ei olnud tal aega minu wastust ära
oodata, sest minu hääl oles mu ju kohe ära
andnud. Üksildse, kui asi pahasti ei pidanud
lõppema, ei tohtinud lugu kawa ketta. Ma wõi-
jin kindel olla, et iga filmapilk tõesti oodatud
auto wõis ilmuda, ja jellepärast oli parem kur-
jategijate kättemakstu käest pääseda, enne kui
nad asjast dieti aru said. Tarwis oli kaduda
ja nii ruttu kui võimalik.

Etmejel filmapilgul, mil kõik kolm majas
wiibisid ja ma üksi olin, kargasin autost wälja,
panin mootori käima ja lippasin siis ruttu jälle
bliiriratta juurde. Aga kohe, just sel pilgul,
ilmus paks mees majast uuesti . . . Kui ma
nüüd kohe teele ei sõitnud, siis olin kadunud . . .

Aga asi läks, läks toredasti: weel enne kui
ta imestujest toibus, olin ma täispahtud auto-
ga pimedusse kadunud ja sõitjin eneselt waras-
tatud asjadega ligemasse politseisse, kus mul
pärast pühalikku kinnitust forda läks oma ime-
likule loole uskujaid leida.

Kurjategijaid kätte ei saadud, aga weel tä-
napäew küstwad mult mu abikaasa ja lapsed,
kes jeda lugu ifka jälle otjast lõpuni ja kõigis
peenjustes kuulda tahawad, iga pakku autojuhi
nähes, kas ma ei usu, et see mees üks neist kaa-
batatest oli.

Säda.

Æ. Grünfeldt.

Lumi. Igal pool lumi. Paks lumi. Nii
kaugelt kui filmad nägema ulatawad, labab ta
kui pehme, walge waip magawat maapinda.
Dinnas ja maal.

Länawail on wähe elu ja liikumist. Ja
inimestel, keda seal näedki, näib kõigil olevat
suur rutt.

Film on film, kibe film, ja pakane annab
ennast lõikawalt tunda. Winge tuul puhub
läbi ihegi kõige soojematest kajakatest ja paneb
inimesed lõdijema. Katustelt keerutab ta neile
lund filma, näpistab nende nina ja kõrwaleste.
Ta on nagu wallatu laps, kellele mängimiseks
waba woli antud.

Ja walu teeb ta. Urstidel on hea lõikus.
Nende ooteruumid on täis abiotfijaid. Ühel on
film kõrwa näpistanud, teisel ninaotja, kol-
mandal on midagi muud wiga. Ja kõik rut-
tawad abi otjima.

Koolid on peaaegu tühjad. Thermomeeter
näitab enam kui 20 kraadi külma, ja jellepä-
rast peawad õrnemad lapsed, kel soojad riided

puudutwad, koju jääma. Üldse jääb igauks, kel
see ial võimalik on ja keda ametikohtused just
wälja ei aja, kõige parema meelega sooja tupp,
pragijewa kolbetule ligidale.

Walitseb eht põhjamaa tali kõigi oma ise-
äraldustega, kõige oma iluga, aga ka kõige
oma karedisjega.

Ühel niijugusel külmal päewal kopitati üksna
tajahesti meie kõogiuksele. Nii taja, nagu meie
tuife nohaga kõgiatefnale koputab, kui tal nälg
on.

Meie noor tüdruk awab ukse ja kõõki astub
üks 3—7 aastat wana tütarlaps. Ta wäike nä-
gu on kahwatu ja lahja, ninaots külma pärast
punane. Seljas on tal õhuke bojakite, mis
maani ulatab ja mille warukad üles kääritud.
Jaki on nähtawasti ema oma, sest temale on ta
liig juur. Pead kaatb tal katkine jalliräbal, mil-
le otjad kukla taha sõlmitud.

Laps ei lausu sõnagi. Ta lõdijeb termest
kehast ja keshib tahtmatalt ühe jala pealt teise
jala peale, mida katkised saapad ja katkised su-

kad katawad. Ta juured siinilmad rändawad uudishimulikult kõõgis ringi ja jääwad soojale pliidade peatama. Siis pöörab ta jälle minu poole ja ta näolt loen ma palwe, et ta ennast tohiks pliida juures soojendada.

Ma noogutan jaatades pead. Ta mõistab ja astub pliida juure, käsi selle kohale sirutades. Mina annan talle tooli ja liisin talt üht ja teist.

Ta wastab lühidalt: isa jurnud, ema haige, ei ole midagi piüta.

Annun talle midagi jüüta ja ta klaasi sooja piima. Ta jõõb juure üuga.

Ma paikin mitmesugused toiduained ta juurde kaitijesse käikformi.

Ta filmad järewad, ta palged hakkawad rõõmu pärast õhetama, ja tähelepanelikult silmitseb ta minu tegutsemist.

Küsin, kus ta elab.

Ta ütleb oma aadressi, kuid majanumbrit ta ei tea. Aga ta teab, mis majaperemehe nimi on, ja ütleb, see olla hea inimene.

Ütlen talle, tulgu teinford jälle; mul on oma laste wanu asju: palitu, müts, saapad ja muhwi. Kõik pasjwawad talle kahtlemata, aga täna ei ole mul neid aega koku otsida. Tahan kõik walmis panna, et ta nad saaks, kui uuesti tuleb."

Särafilmal wahib ta mind ja lubab tulla.

Siis lahkus ta, jama waitjelt, kui tulnud. Aga pilguis, mis ta usse wahelt weel minule heidab, seisab see, südamest tulew tänu . . .

Järgmisel päewal ootawad mu lapsed teda igatjusega. Igauks neudest on oma warandusest midagi koku ootunud, et jeda temale ametada, kes mänuasja, kes riidehilbu, kes midagi muud.

"Ta on kartlik ja ei julge wahest koge järgmisel päewal tulla, jekt see mõiks paista pealetungiwana," trööstun ma lapsi.

Aga kolmas ja neljaski päew läheb möõda, ilma et waene mõõwas laps ilmiks.

Enne jõulu kaowad päewad eriti kiiresti. Ettevalmistused pühadeks jõõwad kõik mu aja käest, aga ikka ja ikka jälle näen järeawaid lapselimi oma ees.

Kolm päewa enne jõulu on mul tarwilit käik sinna linnajakku, kus jee waene laps ütles elawat. Ma otjin tänawa üles ja küsin maja järele. Mulle näidatakse üht madalat, wiletjat wõjafest, nagu neid jead palju leidub. Maja on wana ja hall. Wihm ning lumi on wärwi ta pealt juba ammu maha uhtunud.

Ustun õue, sealt kotta. Koda on pime ja aukline, jamiwõrandaga. Tuba selle taga on küll walge, aga jamajuguse põrandaga. Suur suitjenud ja nõgitanud abi aegutab mulle toa tagajainast wastu. Selle ees kükitab üks wana-

mees, kes asjatult katjub tuld hagudesse algatada.

Ma teretan ja wanamees filmitseb mind imestades. Kahtlemata jaab ta jelles toas harwa mõõraid inimesi näha.

"Kas mõiksite mulle öelda, kas elab siin majas üks haige naine oma lapsega?" küsin ma temalt.

"Jah, siin elab ta küll, ei ole aga praegu kodus," wastab wanamees ja mõtab piibu juust.

"Aga kus siis laps on?"

"Laps? See maeti juba kolme päewa eest haigemajast maha."

Ma kookusin.

Wanamees, nähes minu kookumist ja kaastundmuist, jaab elawamaks. Et oma meeleliigutust warjata, kocab ta piibu kallal ja jutustab mulle siis:

"Ema oli juba jügiest jaadit haige. Esiangu läks kuidagi wiiji; neil oli weel piut kar tulid ja muud, ta piut raha. Puidki oli. Aga siis tuli hirmus külm. Kõige esiti jaid puud otja, siis leib. Wiimaks widi ema wõõdise heitma ja wõõjetele Minnale ei jäänud muud üle, kui kerjama minna. Ta ajas enesele joad riided selga ja läks. Meie olime neid aidanud niipalju kui jõõdsime. Aga meie oleme ka ise wõõjed ja meie abi ei aita palju. Et teadnud ka teist nõu. Hea laps läks, ja Jumal aitas teda. Nii mõnegi marga ja mõnegi toiduaine tõi ta koju. Keegi lahke proua lubanud talle üegi palitu, mütsi, muhwi ja ei tea mis weel anda. Hea laps rõõmustas selle üle ilikwõaga ja tahtis koge teisel päewal sinna tagasi minna. Ja läks ka, tuli aga mõne tunni pärast jälle baaasi: ei olnud jeda maja enam üles leidnud. Waene laps! Ta ei olnud ju waremalt kusaail mujal käinud, kui ema seltsis wahel jannas ja kirikus.

Kolmandal päewal ei tahtnud haige ema teda enam minna lasta, waid lubas, kui temeks jaab, ise jeda lahket prouat majast majasse otjida. Aga Minna ei kärtinud jeda oodata. Ta mõttis riided jela ja libwas minema. Palitu ja teised ilusad asjad ei lastnud teda ju õõjelgi rahulikult maqada.

Aga järgmisel päewal ei jaanud ta enam kujagile. Wõõjel lapsel oli palawik ja ta hõõgas kui abi. Nüüd ei jaanud ema ja laps üks-teist enam aidata, waid pidin mina neile abi otjima. Nad wiidi mõlemad haigemajja. Ja jüna jüriigi Minnakene ja maeti sealt ka maha. Et tea, kui kaua weel emasgi elupäewi on. Arst arwas, et ta lapsele warsti järele läheb. Önn weel, et Minnakene enne juri. Nüüd mõib ka ema filmad rahus kinni panna."

Ma olin kui uimane. Pisarad tulid mulle jilma. Raske jüdamega lahkusin majast. Mõ-

hutult läskin koju, süda kurb, et ma õigel ajal ei olnud aidanud ja laps võib olla minu peale mõteldes oli jurnud.

Seft tunnift saadik õpiti ma iga kerjuslapse filmift Minna ilmsüütust ja tänulikkust, aga pole seda siamaani veel leidnud.

Saare õpetaja.

Saksa kirjaniku Wilhelm Lobsien'i romaan.

(Lõpp.)

Terwe õhtu oli ta kirikumäel seisnud ja wee tõusmift filmitsenud. Oli pikfilmaga Ipfeni mäele wahtinud. Ta teadis, et see mägi teisest madalam oli. Oles ta teadnud, et Dagmar kodus oli, ta oles läbi wee vähemalt koolimäele pääsnud ja neid palunud Dagmar Rosenlundi päästa ja õhjets oma juurde võtta. Aga ta oli Binnelt kuulnud, et Dagmar mõneks päewaks Amrumi wõi Syhti saarele läinud ja et teda kodus ei ole.

Ükki nägi ta üht walget rätikut Ipfeni mäe pööninguluugil lehwivat ja siis lainte kohal heljuwat.

Kas oli Dagmar siiski kodus?

Ei, ei! See ei olnud võimalik!

Ta seadis klaasi õige terawaks ja waatas uuesti.

Kas ei näidanud ennast seal pööninguluugis üks inimene? Liikus, kumardas ettepoole, astus tagasi ja jälle edasi.

Ei olnud kohtlust, Dagmar oli koju tulnud ja istus nüüd surmahädas ükspäinis Ipfeni mäel.

Ta tema, Eichstädt, ei jaanud midagi teha, ei jaanud teda aidata ega päästa; seft temagi ümber kohises ja wahutas meri.

Kui tal paat oles! Ta oles sellega filmapilk tema juurde jõudnud.

Aga kuhu jäid teised? Miks ei tulnud kutsagilt mujalt mäelt mõni paat vähemalt päästmise katsetki tegema?

Ta tahtis nad siia kutsuda. Ruttu otsis ta suure lina, jookkis pööningule ja pani selle akenast wälja lehwima.

Siis jookkis ta jälle alla, kiskus majaukse lahti, jookkis kellatorni juurde ja hakkas mana, juurt ja arekella löbma. Halebästi ja abipaludes kajas kellaheli üle saare.

Jaan Behrend oli asja waewalt ära rääkinud, kui Peeter Dirksen ka juba walmis oli. Palju sõnu ei tehtud.

„Ei aita, peame sinna jõudma!“

Ruttu ajasid nad õlimantlid selga, pikad jaavad jalga, tõid tallist haagid ja ridwad ning läksid wälja.

„Poiss, poiss, misjugune meri! Kui hea, et preili Ipfeni mäel ei ole, seal on weft kõrge!“

Raske oli paati lahti teha.

Wiimaks oli see neil maja juures ja nad läkkasid seda mäe äärt mööda edasi.

„Õidame lõuna poolt ümber!“

„Jah, Peeter.“

Ta siis läksid nad teele.

„Araneetud, misjugune ilm!“

Nad pigistasid hambad trossiwalt kokku ja töötasid, et rind oigas ja lihaksed nii pingule läksid, nagu olesid nad tahtnud katkeda.

Kui nad ju kirikumäe ligidale jõudsid, paranes asi; weft oli piisut rahulikum ja Jaan Behrend ütles:

„Peeter, kas kuuled? Õpetaja lööb kella. Ega's täna ometi jumalateenistust ei ole?“

Peeter Dirksen naeris ja ütles:

„Sel heal mehel on hirm; aga kirik ja kirikumägi seisab lõige kõrgemal, neil pole midagi karta.“

Õpetaja Eichstädt wehtis ja kipunendas neile midagi, aga nad ei kuulnud, mis ta ütles.

Surnuaiamarawa ees peatasid nad ja hoidsid paati wõrest kinni.

Waewalt olid nad kohal, kui õpetaja juba läbi wee nende juurde jookkis ja paati kargas.

„Ruttu! Ruttu! Õidame Ipfeni mäele, preili Rosenlund on seal!“

„Kes?“

Peeter Dirksen kargas üles ja pani õpetajale mõlemad käed õlale.

„Kes on seal? Preili?“

„Jah, jah! Nägin teda selgesti! Ta seisib pööninguluugil ja lehwitas.“

„Mis sina arwad, Jaan?“

Seda ütles ta karedasti ja järsku.

Jaan waatas wälja mõltsusse ja waitis filmapilgu.

„Jah, Peeter, meri on raske; aga seal on inimeje elu hädaohus!“

„Seda arwan mina ka. Nii siis teele!“
Ja Eichstädti poole pöördes jatkas ta: „Meie õidame sinna, minge Teie wälja!“

„Mina lähen kaaja!“

„See ei lähe! Lained on liig suurel!“

Wastuse asemel tegi õpetaja kõie lahti, millega mehed paadi posti kiilge sibunud, ja paat lendas merele.

„Araneetud!“ kirus Jaan ja filmitšes sellejuures õpetajat teatud imestusega.

Kuid järelemõtlemiseks polnud tal aega; torm ja lained kahmasid paadist kinni ja hällitasid seda nagu laastu. Aga aegajalt lendas ta pikk auvarilkult mehe peale, kes ilma mantliga ja õlikübarata paadis seisis, nagu ei suudaks ta veel küllalt warakult Ipteni mäele jõuda.

Ja nüüd edasi!

Kolm meetrit edasi — kaks tagasi. Iffa jälle edasi — tagasi ja ometi pikkamisi, pikkamisi edasi.

Tormipuri plaksus. See oli naerumäärt väike riidetükk ja lõhemiseni pingul; aga ometi aitas ta edasi.

Õpetaja Eichstädti oli aeru kätte võtnud ja töötas, et känd ja käewarred walutasid. Üks murdlaine teise järele woogas taht üle; ta oli ihuni märg. Tuul oli ta kübara juba ammu peast wiinud, nüüd lehmisid ta juukseid märjalt otseajisel. Ta ei märganud sellest kõigest midagi, pigistas hambad kokku ja töötas lõõsitudes edasi. Nad pidid sinna jõudma, pidid!

Ja jõudsid.

Enam kui kaks tundi olid nad teel, enne kui Ipteni mäele jõudsid. Mtt tuule kiiritsid nad maja juurde, seal oli pigut warju.

Ihm oli juba pime, kui nad sinna jõudsid; aga siis nägid nad häwitust, mis wegi teinud.

„Jesand Jumal, misjugune see mägi wälja nägi!“

Vääne müür oli murdunud, wood kohisejaid sisse ja sulisesid tubades, kõike purustades, häwitades.

Sealt ei tarwitsenud nad kedagi otsida, seal ei wõinud ükski elaw olemus asuda.

„Ta on pööningul, herra õpetaja!“

„Jah! Kas pääseme majast läbi?“

„Ei, see ei lähe. Trepp on wististi juba ära. Läheme läbi luugi. Anna haak siia, Jaan, — ja nüüd edasi!“

Nad nihutasid paadi idamüüri juurde, löid haagid seina ja pidasid kinni, et wegi paati ära ei wiiks. Üles ja alla hüppas paat, nagu oleks ta tahtnud luugist sisse hüpata.

„Mina lähen üles!“ otjastas Eichstädt.

„Mida ke mind!“

„Teie, herra õpetaja?“

„Jah, kes siis muu? Teie ei saa oma õlimantlis üles ronida, peate ka paati hoidma. Ja nüüd edasi!“

Paat tantšis ja tampis, kõrgele üles, jügamale alla.

Kui ta ford jälle nagu peru hobune üles ajas, hüppas Eichstädt, kahmas lahtisest luugist kinni ja ronis sisse.

Walge fuju lamas pikali põrandal, tõusis,

pirutas känd kohkudes tõrjuwalt wälja, farjatas kõledasti ja kukkus siis jälle pikali.

Eichstädt jootsis ta juurde, langes ta ette põhwili, tõstis ta istukile, silitas ta lahtiseid musti juukseid, kus weel üks kollane roos rippus, tagasi ja sojistas palawalt:

„Dagmar! Dagmar! Toibu! Mina olen jee. Sa oled päästetud. Meie oleme paadiga julle järele tulnud. Toibu, toibu ometi!“

Dagmar kuulis ta sõnu, kuid ei mõistnud, mis ta ütles. Ta filmitšes Eichstädti tardunud filmil ja ei teadnud, keda ta nägi. Ta arwas, jurm seisab ta ees, jurm, et teda jügamusse wiia, löi mõlemad känd näo ette ja tarjatas jälle kõledasti.

„Dagmar, Dagmar, toibu! Kuule mind ometi! Ole julge ja tugew, ja tule. Meri mürab maja ümber ja majas, me peame rututama. Tule, Dagmar!“

Ei aidanud, Dagmar jäi pikali, ifka weel känd näo ees, ja ei liigutanud ennaft.

Peeter Dirksen ja Jaan Behrend ksjendasid üles, las ta preilit weel ei leia. Rutatu, seft praegu olla wegi terwe majajaina lahti rebinud ja maja wõiwat iga filmapilk wette kaduda.

Nüüd ei aidanud pikk kõne ega mõtlemine. Eichstädt kummardas, wõttis Dagmari ümber kinni, tõstis ta üles ja kandis ta katuse luugi juurde.

Glutult rippus neiu ta süles. Aga kui nad ju luugil seisid ja weewacht tema juurde üles priisid, kahmas ta äkki Eichstädtist kinni. Etewaaklitult wabastas Eichstädt ta känd ja lastis Dagmari jalgadele libiseda.

„Pea ennaft, Dagmar! Pea ennaft!“

Eiis kummardas ta ennaft wälja ja hüüdis:

„Pange tähele! Ma lasen ta alla!“

„Pea! Ma wiiskan kõie üles!“

Kõie lendas üles, Eichstädt sidus jelle Dagmarile rinna ümber.

„Ole julge, Dagmar. Meie lajeme ju alla paati!“

Selg mastu jeina, seisid neiu ja wachts juuril filmil meest, kes talle kõie rinna ümber sidus ja temaga rahulikul, pehmel, aga kindlalt sõnal kõneles.

Ja korraga teadis ta, kes ta ees seisid. Korraga tundis ta tema ära, kahmas ta parema käre, juudles seda külmil huulil ja sojistas:

„Sinuga, Karl, lähen ma maailma otja. Arwastin, et jurm minu juurde tuli. Nüüd tean ma, et sina jee oled, ja nüüd tee minuga, mis ije tahad!“

Eichstädt tõmbas oma käre ta käest, silitas ta märga otseajisel ja julgustas teda.

„Tule, Dagmar!“

Neiu lastus luugist wälja, Eichstädt hoidis kõit ja lastis teda pikkamisi alla libiseda, kuni

ta nägi, et Peeter Dirksen Dagmari ümbert
finni kahmas ja ta paati löstis.

„Siduge kõis haagi külge finni. Mina
hoian siit finni, nii jõuate ise kõige julgemini
alla.“

Eichstädt tegi selle nõu järele ja natuke ae-
ga hiljem oli temagi jälle paadis.

Kõis raiuti katki, ja nagu tormilind len-
das paat teele.

Peeter Dirksen seisjis tüüri juures ja küsis
oma kõrval seisjalt õpetajalt, kas ta ta tema
mäele sooviks minna.

Õpetaja lihtsasti ettepaneku tagasi; ta tahtis
oma mäele jääda, preili Rosenlund pidawat
tema juurde tulema.

„Nii, nii, preili ka!“

Tuul rebis sõnad Dirkseni juust. Dirksen
imestas, et preili Rosenlund õpetajamajja pidi
jõama; oli ta ju ise Inge mõne päewa eest
Westeroogele minnud, nii et ta siin olla ei
võinud. Aga sellega ei olnud tal asja. Tema
oli täna oma kohuse täitnud, muu eest hoolit-
segu temagi pärast teijeb.

Eichstädt näis ta mõtetest aru saamat, lä-
hendas oma suu Dirkseni kõrvale ja ütles, pa-
rem olla, kui mõõras tuttavasse ümbrusse jaa-
wat. Ta tundwat õpetajamajja ja tüdruk mu-
retsewat juba toidu, riiete ja raudtsemise eest.

Dirksen noogutas tagasihvaatamatalt pead.
Üsna male õpetajal ei olnud.

„Kirikumäele!“ kirjendas ta läbi tormi
Jaan Behrendile.

See oli kõik jee aeg jügamas mõttes ol-
nud ja üle wahu wabepidamata Eichstädti il-
miisenud. Sellele mehele oli ta ülekohut tei-
nud, ja jee waewas ta jüdant. See oli täna
mehe eest väljas olnud! Tehu talle keegi teine
jeda järele! Õpetaja paistis ometi täismees
olewat. Tõesti, sellele oli ta ülekohut teinud;
ja nüüd mõtles ta, kuidas kõike jälle heaks te-
ha, ja ei ojanud paremat teha, kui et kiriku-
mäel paadist wette kargas, õpetaja jülle wõt-
tis ja maale kandis.

„Herra õpetaja,“ ütles ta truusüdamlikult,
„ma hakkan jälle kirikuteenriks. Teie olete
ometi saare õpetaja, nagu ta peab olema. Mis
Teie wastu olen ütelnud, wõtan kõik tagasi.
Teie olete meie mees. Jumalaga. Elage
hästi!“

Siis julistas ta jälle teele, tõi Dagmari
maale, ja sammus, ilma et oleks tagasi waada-
nud, jälle paadi juurde tagasi.

Weerand tundi hiljem olid nad kodus ja
päästetud.

„Noh, Jaan, ja ei ütle ju midagi!“

„Jah, Peeter, jeda tahan sulle ütelda, õpe-
taja on ometi täismees! Olgu ma äraneetud!“

30.

Õpetaja Eichstädt oli wäriseva Dagmari
majja saatnud.

Maja oli pime, ainult kõõgis põles tuli.
Seal istus tüdruk ja luges. Kihjatades kargas
ta püsti, kui märjad inimesed majja tulid.

Dagmar oli jurmani wäsinud ja püsis wae-
walt weel jalgadel. Ta oleks maha kukkunud,
kui Eichstädt teda ei oleks toetanud.

„Wiige preili tuppä, tooge talle kapiist mi-
nu abitaaja kuitwad riided ja tehke woodi:
üles.“

Ka tema ise pani ruttu kuitwad riided sel-
ga, tegi ise teed, pani lambi põlema ja kättis
ahju.

Siis käis ta toas edasi ja tagasi.

Natukeste aja pärast tuli tüdruk.

„Wiige preilile teed üles!“

„Pole tarwis. Preili magab juba. Jäi
kohe magama.“

Siis lahkus ta.

Õpetaja Eichstädt jäi jälle üksi.

Ta kõrwus kohijes weel maru mõrgami-
ne ja woogude müristaw paukumine. Ta nä-
gi kinnisilmil kõiki hirmupilte ja tal oli, nagu
istuks ta weelgi paadis, mida torm pilbus.

Tüdruk tõi talle õhtusöögi tuppä, aga ta ei
tahtnud sülla. Teda oli äkki wallanud hirmus
wäsinus. Ta nõjatas sohvale ja pidi ennast
hoidma, et mitte uinuda. Ta jalutas ja jalu-
tas, et ennast walwel hoida, aga kui jee kõik
ei aidanud, läks ta ometi woodisse.

Torm hulus majja ümber, wood kantsijid
mäest mööda — siin majas oli kõik rahulik ja
waitne — siin magajid kaks wäsinud inimest
wastu wabaduse- ja rahutunnile.

Ja rahu tuli.

Meri hakkas alanema. Sõnesmõõn seisjis
jaarekalda taga. Küll olid heinamaad mär-
jad ja mudased, mererohuga ja konna-karpide-
ga üle külwatud, aga wett enam ei olnud, jee
oli jälle oma kohale taganenud.

Hommikupäike tõusis heledasti ja selgesti
madalmerest üles ning paistis soojalt häwita-
tud mägedele. Kõik mäed olid kangeesti kanna-
tanud, kuid kõige enam ometi madal Spfeni
mägi; seal seisjis ainult weel kaks müüri ja tor-
mist sajitud katus.

Saare rahwas käis üksteist ja wastastiku
kahju waatamas.

Kui õpetaja Eichstädt ärkas, oli kõik ta tu-
ba täis päikest. Ruttu kargas ta woodist wäl-
ja, pani riidesse ja läks oma tuppä.

Kohwilaud oli juba kaetud; aga Dagmar
ei olnud weel ilmunud.

Preili olla juba ülewal, ütles tüdruk.

Nüüd astus Eichstädt afna juurde ja
otatas.

Natukeste aja pärast kuulis ta kergeid sam-

me trepist alla tulewat, ja ta pööras ümber. Kõjas pearus samm filmapilgu, siis tuli ta jälle lähemale.

Dajareji toputati ukslele ja — Dagmar ilmus. Ta oli jurnutahwatu, ta silmad wäsinud ja mustad. Võõrait toetus ta ukslele, lastis pea norgu ja pigistas sumad tinn. Oli nii wainne, et ta hingamist tuulda oli.

„Dagmar!“

Usna waitfjelt ujus see sõna läbi waitfjse.

Dagmar tõstis pea ja waatas juuril, turwil filmil üles.

„Dagmar!“

See wõlas kõwemini. Eichstädt sirutas käed wälja ja astus Dagmarile wastu.

Kiljatades jooksis neiu talle wastu ja peitis oma pea ta rinnale.

„Dagmar! Dagmar! Miks ja nii wärijed? Mis ja tardad?“

Neiu ei saanud sõnagi juust, libises alla, langes ta ette põlwili, pani käed sülle kottu, waatas ta poole üles ja palus:

„Karl, luba, et lahtun! Ma ei juuda siin wäljas enam elada. Wiimane bö — see oli kole! Läheme siit ära! Kui ja mind tõesti armastad, siis lahtume siit, lahtume siit weel täna!“

„Dagmar, tõuse üles! Tule, istu!“

Ta tõstis neiu üles, wiis ta tooli juurde, pani oma käe ta peale ja filmitjes teda taua.

„Dagmar, waene Dagmar! Mis ja kõif oled kannatanud! Jää rahulituts ja siis räägime rahulitult kõif, mis waja rääkida.“

„Mis pihta aru me weel peame! Mina ei juuda enam kannatada ja tean ainult jeda, et siit pean lahtuma, täna wõi homme, koju, Hamburi, oma isa juurde. Tule kaasa. Karl! Wii mu sinna!“

Kui Eichstädt weelgi waitis, lahmas ta käe, filitas jeda ja jostitas ahastades:

„Wõi ei armasta ja mind enam? Ütle jeda rahulitult, Karl, kui ja mind ei armasta. Mina ei tee sulle wähematti etteheidet; ma lahtun sinust waitfjelt ja tänan ning õnnistan sind siiski!“

Ta waatas Eichstädtile näkku ja nägi, kuidas selle nägu ja huuled tujuksid. Kõik ta olef kiskus teda selle juurde, kes ta armastust ootas. Kuid ta ei saanud sõnagi juust; jekt ta filmade ees seijis äkki Jaan Behrend ja ta kõrwades kumisejid äkki sõnad, mis jee eile õhtul ütelnud, kui nad kirjumäele olid jõudnud. Tema oli paari trofjawa, kareda sõnaga awaldanud mitte ainult oma, waid terve säare hinge, kui ta talle käe andis ja ütles: „Teie olete õmeti saare õpetaja, kuidas ta peab olema! Teie olete meie mees!“ Ta ei juutnud omale seletada jeda pilti ja kuulmatuks teha neid sõnu, seijis ja wahtis üle Dagmari tühjuse.

„Karl,“ algas Dagmar uuesti, „ära seija nii tummalt ja ära wahi nii tardunult oma ette. Ütle mulle, et mind armastad, wõi et ju hing enam minu juures ei wiibi. Ütle jeda mulle! Mina ei pane sulle jeda pahaks, kui ma jind ka sellegipärast pean paluma, et ja mu mannermaale jaadad. Seda pead ja tege-ma. Mu jüda on alles hirmu täis, nii et ma ütji õdita ei julge. Karl, kas kuuled mind, Karl?“

Behmesti ja meelitawalt kõlajid ta sõnad ja jundis Eichstädti tema ette põlwili lange-ma, neiu ümber kinni wõttes ja oma nägu ta sülle peites.

„Dagmar! Dagmar!“

Ta terve teha wärijes ja ta hääf kajas kui muutumine. Aga neiu filuujel jäi ta rahulituts, tõstis näo üles ja ütles pühalitu tõsiu-jega:

„Dagmar, ära räägi minuga nõnda. Sa tead ju, et ma jind armastan, tead, et ja mulle armjam oled kui kõif muu maailm. Aga ja tead ta, et ma waba ei ole, et ma weel jeorud oren tugewate, tõige tugewamate jideme-tega.“

Neiu teadis, mis Eichstädt mõtles, tufjatas tergesti ja pigistas filmad, kuna ta taja-keji ütles:

„Dean, Karl, ja ma ei jurni ega piina jind!“

„Ei, ei, Dagmar, nii ma jeda ei arwanud. Kuule mind, ainult filmapiik. Mina ei mõtle mitte ainult jeda sidet, mis mind maailma ees weel jngega jeb, waid peaaegu weel enam üht teist. Jnge teab kõif, ta on minu juurest ju mõne päewa eest lahtunud ja tagasi läinud oma wanemate juurde. Ma usun,“ jättas ta taja, „tema ei ole minu kõrwal palju õnnetun-de näinud, meie ei mõijunud ütsteist ja meie abieliu oli lähemata tegu. Aga ma mõitlen teist, Dagmar.“

Ta tõusis üles ja käis edasi ja tagasi; neiu filmad jälgijid teda. Riitjugune oli Eichstädt olnud ennegi, kui ta tema juures käis. Ta ei julenud midagi ütelda.

„Jah, teist!“ tuli wiimaks raskesti õpetaja juust. „Sellest oleme siin tihti rääkinud, Dagmar. Sa tead, misjuguste plaanidega ma siia tulin. Ja nüüd, Dagmar, nüüd? Wiitja olen ma nende pea kohal keerutanud, tahtes neid wiita Jumala riiki; jekt et nad kõrwale põika-fid ja mind ei tahtnud; inimesed, inimesed ja ifka jälle ainult inimesed olla tahtjid; jekt et nad ainult oma jidant oma kohumõijjale tunnis-tajid ja järele jookjid Weesterwooge õpetajale, kes neile ütles: „Olge inimesed, siis olete ka Ju-mala lapsed!“

„Ja nüüd?“

Ta jalutas jälle edasi-tagasi ja ei näinud, kuidas neiu kannatas.

"Ja nüüd, Dagmar? Nüüd se'jan ise seal, ei küsi Jumalast, ilma et ega kohusest, vaid räägin ainult iseenejest. Mis mu süda tahab, on mu kohus, ehk see küll minu oma poolt kaitstud eluvaate järele patt ja taemapoole kiiendam ülekohus on — minu poolt tehtud, kuigi see kõige raskem patt on taewas ja maa peal. Jah, nii see on!"

Dagmar oli furnufahwatu, kui üles tõusis ja uske juurde läks.

"Kui asi sinuga nii on, Karl," ütles ta kibedasti, "siis, jah, siis —"

Juba pani ta käe uske läeruaale, kui õpetaja ta õlast kinni kahmas ja kiiendas:

"Dagmar! Dagmar! Saa minust ometi aru!"

"Oh, ma jaan sinust väga hästi aru", wastas neiu ja lükkas ta käe oma õlast maha, "sinule on see teine, sinu seisukoht maailmas, armsam kui mina. Ma jaan sinust väga hästi aru ja ei ole ju peale ka pahane. Aga nüüd laje mind minna. Mitte lunnitsti ei jää ma enam siia, weel täna lahkun. Sina ei tarwitse kaaja sõita, küll ma sellega juba ükfigi toime jaan"

Gichstädt raputas pead.

"Dagmar! Dagmar! Saa minust ometi aru. Mul on hoopis teine arwamine. Minult jeda selgusetust ei suuda ma kanda. Kus ma dieti seijan? Ei siin, ega seal. Anna mulle aega siin kõik lahendada, luba, et igalt poolt wabaks jaan. Siis tulen ma sinu juurde. Enne pean lahti olema, ka omaist ametist"

"Jah, kas ja jeda siis weel ei ole?"

"Wäliselt mitte. Ja kas jeesmiselt, jeda tean ise waerwalt. Sa oled mulle nii armas, Dagmar, nii armas. Aga enne laje mind wabaks jaada! See seisuford rõhub mu armastust lämmatamalt"

"Wiska enesest ära, mis ju armastust aheldab!"

"Ja siis?"

"Siis tule minuga — koju"

"Dagmar! Ei, ei! Mii mitte!"

Sel filmapilgul läks Jaan Behrend aknast mööda, pühkis jalad wäljas mudast hoolega puhkats ja astus kõwasti kotta. Kohe selle järele koputas ta ja tuli tuppa.

"Tere, õpetaja! Tere, preili! Tahtsin ütelda, kas ei maksaks furd Spfeni mäele waatama minna, kuidas seal lood on. Seal on ju ka asju tuua ja mina tahtsin aidata."

"Ei, ei," hüüdis Dagmar wahale, "jee jätkte tegemata, see on kõik hääbunud"

"Aga riided?"

Neiu waatas enese peale ja nägi alles nüüd, et tal Inge riided seljas olid. Ta oli selle hoopis unustanud.

"Ah jah," ütles ta ja naeratas wäsinult, "need pean küll tooma; need seisawad pööningul kastis ja on mististi kõlplikud. Ma lähen kohe kaasa"

"See jätke parem tegemata, preili, tee on halb. Kui õpetaja kaasa tuleks, et ma ükspäini mööraid asju ei soriks"

Õpetaja Gichstädt oli walmis.

Enne kui mehed wälja mäele läksid, oli Dagmar jälle nende juures.

"Jaan Behrend, kas mõite mu weel täna Bellwormile wiia? Ma tahan siit ära minna!"

Behrend pööras naeratades tema poole.

"Olete julguse kaotanud, preili? Ja jah, niijugune tormitõus on hullem kui mannermaalased arwawad. Aga sõidust ei tule midagi wälja, täna mitte. West jookseb ära. Aga homme hommikul"

"Plus, siis homme hommikul. Mis ajal?"

"Kell kuus!"

Ja mehed läksid. — —

Spfenimäel olid kõik toad hääbunud, lauad ja toolid katti löödud, kapid maha kukunud. Troostitu nähtus. Pööningutrepp seisis weel. Nad läksid üles, tõid kasti alla, panid kärule ja nüüd lastis Jaan Behrend käia.

Õpetaja Gichstädt jäi üles mäele aiawalli juurde seisma ja waatas talle järele.

Waikelt ja rahulikult seisis jaar tema ees, rahulikult läikis wäljas meri.

Aga temas käisid mõtted nagu metfikud murdlained ja ei jäänud ega jäänud rahule. Paar korda mõttes ta, et kõige parem oleks olnud, kui lained ta õõjel oleksid oma. hõlma matnud; siis oleks kõigel lõpp olnud.

Ta ei suutnud oma ja Dagmari armastusest rõõmu tunda. Ikka seisis selgusetus tema ees ja õudusega waatas ta wastu tulewikule. Siin oli ta walmis, jeda ta teadis, walmis sel filmapilgul, mil ta näis kindla aluse leidnud olewat. Mis pidi tulewik tooma?

Jälle tuli talle mõte konsistooriumi minna. Jah, jeda tahtis ta teha. Ta tahtis seia asja isiklikult seletada ja isiklikult ametist wabastamist paluda. Siis tahtis katsuda oma elule uut süu anda. Mitte kui waras ei tahtnud ta plehku panna, mitte kui kurjategija ära aetud jaada, waid wabalt ja korralikult tahtis ta oma wiimase jammu astuda. Ta pidi jeda tegema, et rahu leida iseene ees ja omaš sündames.

Homme tahtis ta minna. Suujumini Dagmariga koos. Seal tahtis ta neiuist lahkuda, et temaga alles siis jälle kokku jaada, kui kõik juba korraldatud ja ta ise uues ametis ja oma peremees oli.

Sunnelik oma otjuse ja rahu üle, mida see otjus talle andis, läks ta koju.

Teel jai ta kooliõpetaja Hanseniga kofku: ja ütles talle, et homme sõidab.

„Ja eks ole tõsi herra Hansen, nagu kofku rääkijime, nii jääb?“

„Muidugi. Millal tulete tagasi?“

Õpetaja Eichstädt vaatatas wanamehele üv-äralikul pilgul filma, jurus joojalt ta kätt ja vastas:

„Ei tea. Elage hästi ja terwitage oma prouat“.

Siis lahkus ta.

31.

Järgmiljel hommikul tuli Jaan Behrend temale ja Dagmar Rosenlundile järele.

Päew oli tume. Pafjud udutogud seisid jaare kohal ja mäsijid mäed oma pöue.

Jaan Behrend läks, káru ees ajades, rutu ees ja kadus warsti uttu; ainult káru kiummine kuulutas, kust ta läks.

Eichstädt ja Dagmar läksid talle järele. Sõnalaujumata.

Dagmar oli kõigeaga nõus, mis Eichstädt otjustanud, wõi tegi wáhemalt nii; aga ta süda jäi raskeks.

Paat oli kaugel wáljjas, sest weji ei olnud weel tõusnud.

Õpetaja Eichstädt istus jaare kaldale ja hakkas saapaid ja sukke maha kiskuma, et weest lábi minna. Nii oli see ifka, ja tána tegi ta seda wiimast korda.

„Ei, jätke preili“, pomises Jaan, kui nági, et ka Dagmar maha istus, „mina wiin Teie paati“.

Ta wõttis neiu jille ja läks temaga lábi udu paadi juurde, mis nõrgalt filma paistis.

Eichstädt vaatatas neile järgi. Siis vaatatas ta tagasi jaarele. Wiimast korda. Walus tunne tõusis ta pöue. Nagu lennul láksid mööda päewad, mis ta siin elanud, rõõm ja mure, wõitlus ja — jah, langemine. Sest asi oli ometi nii: ta põgenes, põgenes ipeeneje ja kõige eest, mida ta siin oli tahtnud ehitada.

Peenike helin kajas kõrwu — poisid löid kirikumáel hommikutella.

Sügawasti ja raskesti wigas õpetaja Eichstädt. Tal oli, nagu tahaks kell teda hüüda ja pidada, nagu oleks ta tema jüdameme pihhta põrutanud tuhande wajaraga.

Kuidas ta futjus! Kuidas ta kõlas!

Nüüd weel kolm pikka, kájawat lööki.

Siis oli kõik jälle waifne.

Pea rinnal, nii sammus Eichstädt paadi juurde, astus paati ja ütles toonitult:

„Nii, Jaan Behrend, nüüd sõitke, kui lábi udu teed leiate“.

„Lábi udu? Ahahah! Nii tergesti udu meid ei effita, herra õpetaja“.

Temal oli õigus, ütles Eichstädt enesele;

need mehed olid kõwad ja kindlad, kes teed tundsid ijege pimedas ja udus. Need olid temast teistlaadi.

Ees paadininas istus Dagmar Rosenlund. Ta oli nii istunud, et puri tema ja teiste wahel jäi.

Eichstädt istus Jaan Behrendi kõrwal.

Tajakesi puhus tuul ja paisutas purje. Udu tõusis ja idasse tekkis hele wiir.

„Páike tuleb weel wálja, herra õpetaja. Siis on meil ilus kodujõit.“

Kestis minut aega, enne kui Eichstädt wastas:

„Meie ei sõida tagasi“.

„Nii? Natutejeks mannermaale?“

„Jah“.

„Õngi meie juures igaw elu. Ifka peab kord üle sõitma, ütlen alati. Meie oleme kaua merel sõitnud ja tunneme üksindust. Aga ometi rõõmüstame, kui kord kaitjewallile jõuame“.

Kuna Eichstädti waifis, jatkas Behrend jutukalt:

„Kuidas on lugu prouaga? Wiibib Westeroogel, nagu kuulsin. Ja jah, Jnge, meie õpetajaproua, on nagu meiegi, uhkujeta ja kõrkujeta. See oli õpetaja poolt õige tegu. Millal tuleb õpetaja tagasi?“

„Ei tea“.

Ta pööras kõrwale ja vaatatas wette, mis paadist mööda julises.

„Hansenil on pühapäewajed talitused terged; tema tunneb kõik sest ajast, kui meil õpetajat ei olnud. Aga tulge õige pea tagasi. Kui selle peale mõtlen, on see ometi imelik. Eftotja ei hallinud ma Teid ja teised ka mitte. Aga nüüd teame, mis meil on. Ja Teie peate nágema, kui tagasi tulete, on firik rahwast táis — wiimje plattini. Mina tean seda, olen saarel eika kõifidega ráákinud ja kõik ütlesid: Meie õpetaja, wat see on alles mees!“

Nii lobises ta edasi, kuna tuul suitju ta liihitejst piibust üle wee laiali ajas ja roheline Bellaworm merest ifka kõrgemale tõusis. Ta ei märganudki, et ta paadis ainus oli, kes ráákis.

Eichstädtis aga áwatafid ta sõnad jälle wana wõitluje. Tema kuulis kõigest sest jutust ifka ainult hüüet: Jää jita! Sa ei tohi meist lahku- da, ei tohi ára minna nüüd, mil ja meie jüdamemed wõitfid. Sa ei tohi meid jälle ekstarwamistele wiia!

Ei aidanud, et ta oma kõrwale hááltele kinni pani; nad kõlasid ta jüdameme, kõlasid ja ei tahtnud wait jääda, waid hüüsid ja manitse- fid ifka kõnemini, ifka tungiwamalt.

Olid nad ületohtujed? Kas ei olnud see au- jam, kui ta tagasi läks ja tulewal pühapäewal oma mõtled terwele kogudusele teatas? Kas see ei olnud wabastawam?

Siis lahkus ta küll kaotajana, mõidetuna, aga ta tahtis püsti peaga ja uhkesti minna. Mis tal nüüd ees oli, polnud dieti muud kui arg hirm; ta põgenes, sest et ta kartis kõigi inimestele ütelda: Waadake, niisugune olin mina, niisuguseks ma sain, ja niisugusena seisjan weel praegu teie ees. Mul ei ole õigust teie ees seista, jellepärast lahkun ma!

Jah, see oli awalik ja aus. Nii oli ta weel mõidetunagi mõitja. See oli õige tee ja seda mõõda tahtis ta käia.

Ta tõusis pingilt, läks ette, istus Dagmari kõrvale, waatas talle kaua otja ja ütles:

„Dagmar, mille järele igatsesid sinu silmad?“

„Mannermaa järele“.

„Sinna poole oleme teel. O, Dagmar, warsti teretame maad, warsti oleme seal!“

Neiu rõõmustas ta rõõmsa tooni üle, pigistas ta kätt ja ütles:

„Sa näed nii rõõmus wälja, armjam!“

„Sest et ma seda olin jüganawast südamest, armas Dagmar. Noh, sest tunnist saadit tean ma, et me kindla maa leiame ja õigel teel oleme sinna jõudma. Oh sina, waata, kui heledasti päike wee peal särab. Nii peab ta meiegi elu walgustama“.

„Jah, Karl, ja meie tahame ta hiilgust hoida“.

Silmapiilk hiljem jõudis paat kaldale.

Jaan Behrend kandis pakid postwanfriske, mis üle saare kuni auriku seisupaigani wiis.

Siis läksid nad kaitsewalli mõõda ida poole.

Meri kohises, lõokejed laulsid ja saareniitudel tõusis teise heinateo magus lõhn.

Üle terwe saare käis nende pilk. Kuhu nad waatasid, igal pool ei muud, kui rahu ja õnn.

Ja kõigesse jesse waitusse kõlas õpetaja Eichstädti hääl ja ta kõneles kaua, kaua ja tungivalt.

Kui ta wait jäi, seisis Dagmar waikselt, pani talle mõlemad käed piha ümber ja ütles tõsiselt, pühakult:

„Siis tee nii, Karl. Mina usun sind ja ootan sind. Tee seda, et sa enesele truuks jääksid. Ja tea, Karl, tänawest päewast jaadit oled sa mulle weel palju, palju armjam“.

„Sa hea ja armas neiu!“

Käiskäes läksid nad auriku juurde.

Eichstädt jaatis ta laemani, andis talle weel kord kätt ja waatas filma.

„Ela hästi, Dagmar!“

„Ela hästi, Karl!“

Siis hüppas Eichstädt bollwärgile tagasi, seisis ja waatas aurikule järele, kuni taewadäres ainult weel must juitjupilw näha oli.

32.

Kaks tundi hiljem seisis ta jälle kohal, kus Jaan Behrendi paat oli seisnud.

Weetõus oli mõõda, tuli mõõn.

Kaitsewalli taga seisis kõrs; sinna läks ta kuulama, millal mõni paat Hoogeroogele lähets.

„Täna mitte enam, postpaat läks hommikul, ja siin ei ole täna ka paate, sest et kõik hülgepüüdjad merel wiibivad.“

„Kas ei saaks ma jala üle minna?“

Tal oli äkitselt tung nii ruttu kui mõimalik, saarele jõuda; ta ei teadnud isegi: miks.

„Jah, ei tea“, wastas kõrsimees wiitwita-des; „mõib ju minna, aga teed ei ole kerge leida, ta wiib puuboogede tagast suures poognas kuni Hoogerooge kirdepoolse tipuni“.

„Noh, siis ma ruttan“.

„Ma hoiatan Teid“.

„Ihm on ju rahulik ja õht jelge“.

„Sellegipärast“.

Eichstädt ei kuulnud enam midagi, ta maksis ja lahkus.

Kuivalt ja tujaselt seisis lai, hall merepõhi tema ees. Suurelt ja selgelt seisid boogjed selle peal ja ulatasid kaugele wälja kuni põhja.

Need näitasid talle teed. Sinna pidi ta minema. Ruttu sammus ta edasi, ilma, et oleks tagasi waadanud. Ta silmad otksid rahu, wiimaks ometi.

Ta armas, kui kaua reis kestab. Kolme tunni pärast lootis ta seal olla. Tihti oli saar nii ligidal, et selgesti aiapostidki wõis ära tunda; aga lai jõgi läks tema ja ta sihi wahelt läbi. Alles kaugele, kaugele põhjas läks ta kitsaks ja madalaks; sealt pääses ta läbi.

Jkka ainult boogjede äärt mõõda, ikka ainult seda teed hoida.

Ta läks ja läks. Merepõhi muutus libedamaks ja pehmemaks. Kas siis wesi juba jälle tõusis?

Ei see polnud mõimalik, nii kaugele asti weel ei olnud. Aga mis see õli? Oli see siin õige tee?

Tee harunes kahets, kolmeks, neljale poole wiisid boogjed. Oli see õige tee?

Ta peatas ja mõtles järele.

Kaugele tema taga seisis Bellworm, ja nagu õhute kriips seisis kaugele idas mannermaa, kuna läänes teda saar teretas.

Jgale poole wiisid boogjed. Küll ta juba õige tee leidis, ja hea õnne peale sammus ta edasi.

Poole tunni pärast oli ta umbkotti jooksnud. Ei saanud edasi, lai jõgi seisis ta ees.

Oli tarwis tagasi minna ja uut teed otsida. Aeg lendas, meerand tundi järgnes meerand tunnile — kus oli õige tee?

Jälle walis ta teise sihi, jooksis ja jooksis.

Jälle asjatult. Ei saanud edasi.
 Higi jooksis tal helmadena otsaesistelt.
 Ikka libedamaks muutus pind. Mõnikord
 wajus ta põlvini mutta ja wabastas enda wae-
 waga.

Ja nüüd tuli weetõus!
 Umberringi jurin, sulin, wuln.
 Laialt oli merepõhi wett täis.
 See tõusis ja tõusis.

Nüüd roomas hirm tal jüdamesse; nagu
 oleksid tal kurjad wainud kannul — jooksis ta
 üle merepinna, merepõhja.

Sulisedes lastus wesi üles.

Kus oli luide?

Isšand Jumal! Kus oli luide?

Ei siin, ei seal — ei kusagil.

Wahest seal!

Ei, seal läks wesi weel sügawamaks.

Ta tõusis ja tõusis, pikkamisi, aga ikka
 enam, ikka enam, ronis teda mööda üles ja
 napsas tema järele.

Gemal seisis üks wrakk madalmeres.

Ta jooksis selle juurde, et sellele pääseda.

Aga wesi jõudis talle järele, tõusis tema
 najal üles, jalgadeni, põlvedeni, rinnuni.

Ta sirutas, wiskas pea selga, et suud lahti
 hoida.

Aga wesi tõusis ja tõusis.

Kuni kaelani ronis ta, weel kõrgemale, kuni
 huulteni.

Hirmus karjatus tõusis üle laine.

Kaks käsiwast sirutasid üles kõrgele.

Siis oli kõik waitne.

Ja edasi kohises ja laulis jurisew weewoog.

33.

Jaan Behrend seisis oma mäel ja wõitis
 pikkilmaga wälja, et luidelt hülgeid leida.

Seal nägi ta — ja ta käed lastid järsku eh-
 matuses klaasi langeda — seal nägi ta üht meest
 wäljas madalmerel ümber ejsimat. Mees oli
 wale tee mõtnud, seda nägi ta kohe. See pid-
 keegi mõoras olema, kes merepõhja ei tunnud
 kuidas ta eksis, kuidas ta jooksis! Ei, seal ei ai-
 danud jooksmine ega karjumine. Sellest kah-
 mas kinni surm ja ei lastnud teda enam lahti.

Ja tema, Behrend, seisis siin ja ei saanud
 aidata.

Keegi ei saanud aidata; sest jaar oli laialt
 weest lage. Jala oli mõimatu sinna jooksta,
 sest et kaugel wäljas lai, sügaw jõgi woolas.
 Kõik paadid olid kuuwal. Enne kui ta ühe lii-
 wast ja rämpjast jõudis üle wedada, oli see sea-
 wäljas juba ammu hukkunud.

Päästmine oli mõimatu. Ja ometi tuli seda
 katjuda.

Ta jooksis teisele poole ja kirjendas Peeter
 Dirkseni poole:

„Peeter! Peeter! üks mees on wäljas me-
 repõhjal! Ja wesi tõuseb! Peeter! Peeter!”

Ta ei oodanud Peetri tulekut äragi, waid
 tõi tallist aerud ja haagid ning jooksis kaldale,
 kus ta paat seisis.

Oma taga kuulis ta Peeter Dirkseni jooksa-
 wat.

„Kus ta on, Jaan?”

„Seal juure jõe taga”.

„Siis ei jaa me teda enam kätte. Aga üks
 ta kõik, katsume! Kähma kinni!”

„Nõ—ho! Nü—ho!”

Nad lihtasid paati rinnaga lõõrutades
 edasi.

Paat oli liiwast kõwasti kinni ja ei lii-
 kunud.

„Hü—ho! Hü—ho!”

Wiimaks andis paat järele ja nihkus pikka-
 misi edasi.

Wäljas muutus liiw pehmemaks ja märje-
 maks. Seal läks asi kiiremini. Aga jõud rau-
 ges. Tihti pidid nad peatama.

„Kas näed teda, Jaan?”

„Ei tea”.

„Siis ei jaa me teda kätte”.

Sellepärast lihtasid nad edasi. Juba lö-
 wesi nende jalgu.

„Weetõus on käes. Lähme paati!”

Ruttu kargasid nad paati ja hakkasid rutu-
 jõudma.

Ikka kõrgemale tõusis wesi. Nad lastid was-
 tu wett. Kõrgemale hüppas wesi wastu paadi-
 nina.

„Kas näed teda, Jaan?”

„See pööras lähku ümber.

„Jah, näen. Wesi ulatab talle ju kaelan-
 t.”

Edast läks metst kõik.

Kui Jaan watusele aja pärast taha waatas,
 polnud midagi näha. Terwe meri oli sileda!
 ilma ees. Nüüd lastis Jaan aeru wajuda, püh-
 kis higi ja ütles:

„Nüüd on ta läinud!”

Silmapiilgu walitšes waitus.

Siis wõtsid mehed mütsid peast ja Dirksen
 ütles taja:

„Mida ku teda Jumal. — Siis on ta uppu-
 nud!”

Paat ujus niijama. Lõpki aja pärast ütles
 Dirksen:

„Ei tea, kes ta oli? Kas ja teda ei tunnud?”

„Ei, Peeter. Aga ootame siin, kuni wesi
 mööda on. Wool ajab ta juba ja siis leiame ta”.

Nad heidsid aerud wälja ja jäid paigale,
 kuni mõõn tuli. Siis nägid nad jõe kaldal mi-
 dagi musta.

„Seal ta on!”

Pool tundi hiljem olid nad ta juures.

„Isšand Jumal, meie õpetaja!”

Nad võtsid jurnu peale ja jõudsid jões edasi, kuni weji jälle tõusis.

Siis tüürisid nad ümber jaare juurde oija, mis kirjumäele viis, võtsid märke jurnukeha ja kandsid maia.

Peeter Dirksenil oli pööningul puusjart valmis — igaks juhumiiseks.

Selle töid nad ja panid Eichstädti sinna jisse.

Jaau Behrend waatas weel ford ta kahwatanud näole, ja ta hääl wärises, kui ütles:

„Kahju, tuline kahju! Just nüüd, mil taft õige jaare-õpetaja sai“.

Nagu kullutuli oli teade jaarel laiali lagunemud. Kõik jooksid kokku.

Puusjart wiidi kirjuse, kiinlad jüüdati põlema ja Jaau Behrend jäi teda esimejena walwama.

34.

Päew pärast seda tuli paat Westeroogelt; jelles istusid õpetaja Bohnsen ja Inge.

Jälle olid kõik jaare inimesed kirjuse koos ja wahtisid tummalt puusjargile.

Tasakeji kõlas harmoonium, kui nad ta wälja kandisid.

Õpetaja Bohnsen kõneles kaua ja tungiwalt.

Ja kui haud jurnukeha wastu mõtnud ja jaare rahwas pikkamiisi laiali läksid, ütles ta lihtsalt ja soojalt Ingele:

„Tule nüüd, Inge. Lähme koju. Siin ei ole enam sinu kodu, ta mõib olla, ei olnudki siin. Ole julge. Unusta, mis jurnu sinu ja enese wastu ehtis. Meie oleme kõik inimesed, ja ta kannatab raskesti mõõraste mõimubega mõideldes. Tule ja katju wanas kodus õnne leida, lapseea rahu õnne. Sa wiilbid ustatate sõprade juures“.

Tänulikult waatas Inge talle otja ja andis talle kae: „Ole tänatud!“

Siis läksid nad jälle koju.

Heledasti jãras päike liimal ja merel. Rahkesti ja wete wastu kaitstult tõusis Westeroog woogudest.

Ja kui nad merele läksid, laulsid jaarelõõd hõisates taewa all.

„Kuuled ja, Inge, kuidas lõõd meid bere-tawad?“

Inge noogutas pead ja waatas üles.

Siis aga läks ta kiiremini ja kiiremini.

Ta otjivad filmad olid näinud proua Bohnseni, kes kottupandud kätel ja lootusrõõmjail filmil õpetajamaja aiawarawa ees seisis.

„Inge, wäike Inge“, ütles ta wärisewal hääl, kui ta ümber kinni võttis.

Kaua seisid nad nii.

Õpetaja Bohnsen lahkus neist ja läks maia; ta filmad jãrasid, kui ta üle lãrwe astus.

Ta ema aga silistas Inge juukseid ja ütles soojalt, ustatavalt:

„Inge, kas tead, mis me ütleme, kui keegi mannermaalt mõi jaartelt meile tuleb? Tere tulemast jaarel! Ja seda ütlen ma sel tunnil ka sulle, wäike Inge: Tere tulemast, tuhat korda tere tulemast jaarel!“

Ta hääl katkes, ta ei suutnud edasi rääkida, ja ta wanad, head filmad olid kãis pisaraid,

Nüüd surus noor proua oma soojad huuled wana proua juule, ja jãgawa muuksumisega hoomas ta juust:

„Armas, armas tãdi Bohnsen, kes on ial minu wastu nii hea olnud kui sina? Sa oled mulle nagu ema!“ —

Kõlisedes hüppas meri wastu kiwist kaldatammi, heledasti kõhises laintemurd liimal, ja kõrgel läbi imeilusa taewa lendas üks hõbewalge liik; ta juured tiiwad lãikisid kui inglitiiwad.

Ja kaugele ning ligidal ei midagi muud kui waihus ja rahu.

Nad seisid mael.

„Weel ford tere tulemast kodus!“

Tasakeji hakkas jaare kell kõljema.

Õpetaja Bohnsen ise oli üle jurnuwaia torni juurde kãinud ja lõi nüüd uflilikult ja pühalikult õhtukella, et ta rahuheli kaugele, kaugele kajaks üle maa ja mere.

Waetavalt oli wiimne heli kustunud, kui ümberringi igalpool jãrama lõid esimesed heledad tuled, mis kõigile eflwatele laewadele teed juhatawad rahujadamašje.

Uforismid.

Štaalia kunstnik Leonardo da Vinci.

Tõde — on aja tiikar.

*

Õpi omandama jõudu ja teadmisi nooruses, et oskaksid mõidelda pahedega wanuses.

*

Tarwilikkus — on looduse õpetaja ja juht.

Gead k'neleda halbadeft iifkuteft tähendab jama, kui häid inimeft laimata.

*

Barem on furra, kui kaotada wabadust.

*

Kes astub kindlasti — kuleb hartwa.

Wastutaw toimetaja: S. Saljaspõld.

D.-A. „Waba Maa“ trükk, Tallinnas.

Wäljaandja: Kirjastus „Arenq“.

Bachmann, Joh. Balder, Johannes Barud, N. Bauert, A. Beta, S. Bergmann, M. Bergmann, August Betlem, Richard Bibikow, Hilda Birkenberg, Lembit Boode, Harald Brecher, Boris Brandt, Egon Brüller, Endel Delmann, Dolly, Erich Domberg, Marie Donant, E. Drogat, August Düüna, Martin Eilmann, Woldemar Einmann, Helene Eif, Eleonore Emann, Olga Ende, Leonhard Erbat, Johann Espar, Lydia Essensen, Helmi Felsberg, Leon-tine Findeisen, A. W. Fridolin, Joh. Grünfeldt, Salme Gustawson, S. Hasenbuisch, J. Hammel, Magda Hamburg, Reinhold Hacker, Oswald Hamel, Victor Hamburg, August Heiswald, August Hendrikson, P. Herodes, Bernhard Hindrea, Jaan Hiob, Karl Holzmeier, Alef. Jörus, Roman Jdurnu, S. Jberg, Harald Jhes, Rud. Jndermitte, L. Jwanow, Rudolf Jaanson, Fryda Joa, Jaan Johanson, Edgar Johanson, Elsa Jung, L. Juuse, Albert Jürgeuson, Paul Jürisjõn, Eddy Jürisjõn, Elfriede Karipõky, M. Kaks, P. Kadaja, Udo Kallas, Lucie Kasberg, Adele Kastian, Jaanus Kaik, Ewald Kadak, Arno'd Kahu, W. Kandelin, S. Karell, F. Kaasik, Natalie Kelchen, Alma Keerd, Berny Keppo, August Kerles, Konrad Kihlewelbt, P. Kinmas, Artur Kitvell, Alfred Kiiswerk, Konstantin Klaus, Lembit Klemm, Artur Kool, Maria Koks, Alfons Kouga, Korolus Korn, Jaak Kosjar, Ed. Kruss, Johannes Krausberg, Friedrich Krug, A. Krusjeauk, Hilda Krause, Marie Kriemann, Heinrich Kroon, Victor Kressel, Heddy Kuuse, Jaan Kuusemets, Rudolf Kuusekand, Hilda Kutjer, A. Kuusik, Jda Kuusmann, Th. Kuus, Ch. Käpp, Amalie Kõiv, Andrei Kõmann, Alfred Laasi, J. Laas, Richard Lemann, Elfriede Leht, Oskar Lepp, K. K. Leilop, Elwine Leif, L. Leinberg, Senta Lepmann, W. Lembra, G. Leofe, B. Leofe, M. Lillefors, Ernst Lind, Aleksander Limberg, Elisabeth Lindpuur, Joh. Lints, Jüri Lohu, Edm. Voorberg, Wladimir Voorberg, A. Luhafooder, Lydia Lust, A. Mah-

stein, Irene Martin, Linda Masing, Ferdinand Maltow, J. Malt, G. Maltow, Rob. Maurer, Ferdinand Mafsmann, Erna Martin, Paul Martinson, Rita Mandel, August Man-lin, Helene Malsroos, Antõn Matso, Alfred Meldorf, Alice Mennduf, N. Miedeberg, Johannes Miller, Adele Mitt, Jaanus Moisar, Johannes Moisar, K. Morbera, Hans Moor-wel, Irma Moode, Amanda Munna, Woldemar Muht, Eduard Männik, Johanna Mänd, Au-gust Möller, Ernst Möllmann, Ellen Mühl-ling, M. Müffel, G. Müllrjepp, Antõ Raber, Aleksander Neumannskraft, Paul Nik, S. Ni-gols, Ewald Nieneberg, Alef. Nikolaz, Joosep Noor, Rudolf Nortmann, Joh. Nutow, G. Nõnnig, Heinrich Oka, G. Olbrei, Rudolf O-mann, Alma Paalits, Karl Pahl, F. Patmann, Paula Palmbach, Karl Palk, A. Paris, Carl Pajowidik, S. Peetmann, Herbert Peegel, G. Piitberg, Marie Pikk, Alma Plint, Marie Pol-janskõ, Th. Polmer, O. Pusta, A. Põõjas, Mart Pütjepp, Ilse Raja, A. Randwere, Leon-hard Raufas, Jüta Reintam, Woldemar Ree, G. Reinson, Elfriede Rebane, Ellen Reismann, K. Reits, Klaara Rebane, W. Riis, Elsa Rillo, Johan Ristikimi, Endel Rifand, Helene Ros-wald, Elsa Rojin, Rudolf Roos, Rudolf Rosen-feldt, Matilde Rosing, Kintõ Rosenberger, Oskar Rosenbuisch, Ed. Rosenbuisch, Fred. Protin, Frieda Rumma, Aurelia Rumberg, Alma Ru-toff, Edgar Saarmann, Amanda Saage, Ferd. Saar, Oskar Saarna, G. Salum, Aleksander Sandat, Ferdinand Saltström, Felix Salme, Friedrich Seljamaa, Elmar Selonik, Heinrich Silber, Artur Schild, A. Simonlazer, A. Siks-tus, Gustaw Simulson, Frants Stetschus, Juuli Sooba, Woldemar Soonik, Arnold Sonn, Johannes Soõ, Wladimir Subla, J. Säinas, Joh. Sütspool, Johannes Steinberg, M. Tamm, Rosalie Tammer, Herbert Tam-berg, Rudolf Tamküll, Ellen Taling, L. Telter, Karl J. Tedre, N. Temuff, Karl Tetsmann, Amanda Teimann, Alex. Thal, Heinrich Thom-

„Romaani“ talitusele — Tallinn, Niguliste tän. 16.

Sündmõistatusse nr. 18 lahendus on järgmine:

Lahendaja nimi ja täielik aadress:

(Allkiri)

jon, Julius Thalbach, Johannes Thalberg, Rosaie Tikkar, Endel Toiger, Joh. Tomingas, Elja Tonska, Adam Traulin, Salme Truumann, Elmar Truumann, Elmar Truumann, S. Triisberg, E. Trei, Armin Treufeldt, Hugo Tulp, Alice Tänavä, Aleksander Tänavä, E. Tõnuri, Vladimir Tõnismann, Rudolf Türwelt, M. Uuli, Bernhard Uustalo, Oskar Uusmann, Wilhelm Waldson, Wolde-mar Walpi, Helene Wahtrik, Alide Wakmann, Paul Weber, E. Welberg, J. Wehlmann, E. Wenta, Oskar Weitmann, Selma Weebermann, Rudolf Weßmann, A. Weidebaum, Karl Wiiksten, Helene Wieberg, Karl Wildeck, Johannes Wilkandi, Salme Wiher, Felix Willemson, Helmi Woolmann, S. Woolmann, L. Wolt, Siegfried Woormees, A. Wälja, Herta Wälja, Siglanel, Ad. Sõpik.

Taruist: Jaan Albu, Anderson, A. Annu, Leonida Arbusow, S. Birk, A. Brücker, Arnold Eckbaum, Jaak Eek, Leyda Einling, Aleksander Eller, Hermann Fischer, Eldor Friisch, Aino Gläfer, Frieda Hansson, Paul Hertsmann, Heinrich Holts, Paul Jänes, Johannes Jõui, Ida Jürgeñson, Leida Jnf, Ad. Kantz, Karl Karro, Oly Kiwi, August Koppel, Kõtsi, Karl Kütt, Jüßs Lamp, Bernh. Laar, W. Lentz, S. Lemming, Salme Leppik, W. Lind, Julius Lind, Karl Liitwamägi, Leo Martin, Arnold Martinson, Julius Marwan, Waleria Metz, E. Munna, Hugo Mägi, Ilmar Mällo, Milly Männik, R. Müller, Lydia Niemann, Olga Norberg, Johan Nõmme, Hindrek Ode, Joh. Djalil, Albert Otti, Hulda Pallo, Wera Paulmann, Julie Pariz, Marie Pern, Annh Pille, E. Pinding, Hedwig Puijat, Aleksander Prima, Agnes Rezold, Karl Reinfardt, Arnold Reinmann, Aleksander Remmer, Aleksander Ruus, Wera Rätsep, Salme Räska, Ilmar Rõivas, W. Saar, A. Sefsmann, Karl Siik, Anton Soni, A. Stein, A. Taar, F. Telling, Hildegard Tiido, Silwida Tulff, L. Truu, Linda Udde, O. Ulemann, „Wigele“, Irma Waher,

L. Walge, Johannes Werew, Ida Wildt, Ed. L. Wöhrmann, Rudolf Wöschinsky, Jaan Zeikar.

Balgast: A. Alben, J. Blumfeldt, Jaan Flojs, Ludwig Hiob, A. Jõgewest, A. Jürgeñson, Klaudia Kinn, Karl Kuik, Karl Laar, Em. Laifis, Kristjan Lutz, J. Lõhmus, J. Maast, Hilda Margusson, „Randlane“, Emilie Roggenbaum, W. Saral, Oswald Saul, Ida Siilak, Anton Soowa, Edgar Tints, J. Utt, Klaudia Woiko, E. Wutt.

Wõrust: Karl Buschmann, Johannes Eiche, Albert Jagomann, Harald Jänes, W. Kornel, Ewald Leinbock, Hermann Lipping, A. Melts, Arnold Nirk, Pallits, Elmar Pals, Werner Püßs, de R'on, M. Unt.

Petterist: Kally Altpere, Aug. Jagumägi, Jaan Karba, Friedrich Meenow, Eugen Määrits, Albert Rätsep, G. Saarmann.

Wiljandist: Jaan Hiion, Nikolai Jürisison, T. Kaalep, S. Kõwer, Erna Laem, Fr. Lepik, Alfred Maar, Mats Nõges, E. Rebane, Johan Rinaldi, Hans Rääts, J. Sermann, Arnold Sepp, S. Sihwer, Willem Weinmann, Elmar Wesse, Fr. Wihwelin, Leida Wäljaots, Wolde-mar Uprus, E. Hiion.

Pärnuist: Wictor Adantau, Helene Awik, Ewald Blumfeldt, Linda Fichtner, A. Glück, Emmy Kangur, Joh. Kangur, Paul Kangur, Rudolf Kalk, Hilda Kiilaspea, Peeter Koot, Lydia Korb, John Kohjus, A. Lagus, Alek, Lentšment, Valentine Leppik, Joh. Lõmpš, Mihkel Nuff, Arnold Nõmm, S. Paara, Edgar Radik, Alfred Riit, Ida Roggenbaum, Ajenia Siitam, E. Sirk, Eduard Soowik, Linda Tamberg, Karl Tammann, Endel Teetson, E. Tomson, Anna Tõbbisi, Helene Udikas, Harald Utopart.

Raidest: Elsa Jatheim, E. Kerstenbeck, A. Kraß, M. Vell, Arnold Pitka, Lydia Reimann, M. Sengbusch, M. Wilibert.

Tapalt: Edgar Lageda, A. Stolberg, E.

Entwustage ajakirja

„Romaan“

oma tuttawatele! Saatke tuttawate aadressid proowinumbrite saatmisesks „Romaani“ talitussele!

Tehke seda hindmõistatusse lahendusse saatmisel!

20. Iislandi.

Hjörleifsjon, Óinar: Merel. Lhf. 211.
Thorsteinsjon, Steingrímur: Romis-
tuskiwid. Lhf. 327.

21. Itaalia.

Deledda, Grazia: Manzela. Lhf. 108—111.
Marcašjone, Francesco: Arvustaja. 87.
Castelnuovo, A.: Laewadnnetus. Lhf.
531—534.
Serao, Matilde: Waimude laem. L. 180—182.
Annunzio, Gabriele d': Herodias. Lhf. 326
Vinci, Leonardo da: Aforisimid. Lhf. 576.

22. Jaapani.

Abenomašamaro: Koduigatjus. Lf. 195.
Ayanšakušai: Soowid. Lhf. 215—216.
Ayanšakušai: Noormees ja geišha.
Lhf. 15—16.
Dhotšuno Dži: Aindus. Lhf. 182.
Tomonori: Muutus ja ei muutu. Lhf. 168.

23. Juudi.

Legend: Wõlglane. Lhf. 85.

24. Kroaati.

Kozarić, Josip: Kolm päewa poja juures.
Lhf. 360—364.
Tucic, Ergjan: Woog. Lhf. 403.

25. Leedu.

Tielv, A. K. T.: Kartulimäljal. Lhf. 538.

26. Läti.

Blaumann, Rudolf: Lahkumine.
Lhf. 495—497.
Blaumann, Rudolf: Surma warjus.
Lhf. 555—564.

27. Montenegro.

Matawulj, Sima: Kättemaks on püha!
Lhf. 237—242.

28. Muftlased.

Urpád, Dr. Marcel: Muftlased. Lhf. 314.
" Muftlaste funingas. Lhf. 435.

29. Neegri.

Maran, René: Ija surm. Lhf. 178—179.

30. Norra.

Elvestad, Ewen: Muft täht. Lhf. 1—8,
366.
Dilling, Lars: Briljantidega kaewõru,
176—178.
Elvestad, Ewen: Muft täht. Lhf. 1—8,
33—40, 65—72, 97—104, 129—132,
161—168, 193—195.

Samjun, Knut: Ameerika niiswäljal. Lhf.
283—288, 314—317, 348—352.

Samjun, Knut: Sõrmus. Lhf. 499—500.
Ring, Barba: Ainult mitte ihnjalt. Lehek.
309—310.

Richter-Frich, Debre: Lutsiferi film. 385—
392, 417—424, 449—456, 481—488,
513—518 ja 545—555.

31. Peršja.

Dajis: Armastus. Lhf. 494.
Legend: Mešlane. Lhf. 367—368.

32. Poola.

Zabojecta, Marya: Mis räägib waitus?
Lhf. 16—17.
Zankowski, Czesław: Esmene katse,
Lhf. 313.
Sienkiewicz, Henryk: Organišt. Lhf.
369—371.

33. Portugali.

Rahwalaul: Kodule. Lhf. 282.
Serpa, A. Ferreira de: Kaarialu. L. 328—331.
Diveira, Manuel: Ükš. Lhf. 364.

34. Prantšuse.

CORDAY, Michel: Nocturno. Lhf. 565.
France, Anatole: Mere Kristus. 332—333.
Maupašjant, Guy de: Girm. Lf. 111—113.
Buylen de Nyevelt, Helene de: Daphne.
Lhf. 366—367.
Loti, Pierre: Rühetus. Lhf. 457—459.

35. Provence.

Mistral, Frederi: Minu kulla. Lhf. 245.

36. Rootši.

Hellroth, Selga: Armastuse pärašt. 14—15.
Lagerlöf, Selma: Püha pilt Luccas.
Lhf. 205—211.

37. Rumeenia.

Delavrancea, Barbu: Tüli tühja asja
pärašt. Lhf. 297—303.
Sadoweanu, Mihail: Püü. Lhf. 134—140
Blachuşa, A.: Wõõrjil. Lhf. 274—278.

38. Sašja.

Braunjewetter, Artur: Wedurijuht. Lhf.
77—84.
Courthés-Mahler, S.: Laane laul. Lhf.
196—204, 225—232, 259—266, 289—
296, 321—326, 353—359.
Dehmel, Richard: Noorpoole. Lhf. 525.
Harbou, Thea von: India hauajammäs.
18—32, 57—64, 88—96, 117—128,
145—160.

„ROMAAN'i” sennised tellijad
saadavad weel täna oma tellimisraha tulewaks
aastaks ära:

aastakäik 1923 (24 nr.)	750.—	mk.
6 kuud (12 nr.)	400.—	„
3 „ (6 nr.)	225.—	„
1 kuu (2 nr.)	80.—	„
üksiknumber	40.—	„

Sest tulewal aastal on „ROMAAN'i”
„ sisu weelgi huwitavam „

Esimeses numbris hakkawad ümuma kaks
põnewat romaani:

Prantsuse kirjaniku OCTAVE FEUILLET

„WANNE”

ja Daani kirjaniku BÖRGE JANSSEN'i

„HAAREMI WÕRE TAGANT”

Tellimisaadress:

„ROMAAN'i” talitus, Tallinn,
Niguliste tän. 16.